

SİLAHLI ÇATIŞMALAR HUKUKUNDA İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALARIN ULUSLARARASILAŞMASI

Internationalization of Internal Armed Conflicts in Armed Conflicts Law

Ali İbrahim AKKUTAY*

ÖZ

Yakın tarihte yaşanan silahlı çatışmaların büyük bir kısmı iç silahlı çatışma biçiminde ortaya çıkmıştır. Önceleri devletlerin iç meseleleri olarak görülen bu çatışmalar, günümüzde, insan hakkı ve insancıl hukukta meydana gelen gelişmelere paralel olarak uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden ya da bozan durumlar olarak algılanmaktadır. İç silahlı çatışmalar çeşitli nedenlerle uluslararası silahlı çatışmaya dönüşebilir. İç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması bu çatışmalara uygulanacak hukuk kuralları bakımından önemlidir. İç silahlı çatışmalarda taraflara insancıl hukuk kapsamında tanınan koruma son derece sınırlıyken uluslararasılaşan silahlı çatışmalara uluslararası insancıl hukuk kuralları bir bütün olarak uygulanır. Bu çalışmada iç silahlı çatışmaları uluslararasılaştıran nedenler ve bu nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: İç silahlı çatışmalar, Uluslararası silahlı çatışmalar, İç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması, İnsancıl hukuk, Savaş

* Arş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı.

ABSTRACT

In the last few decades, most of the armed conflicts have occurred as internal armed conflicts. Although having been considered as a domestic issue of a state for several years, in response to several developments in the field of humanitarian law, these kinds of armed conflicts are now regarded as a threat to international peace and security. Depending on the various circumstances, an internal armed conflict may transform into an international armed conflict. Internationalization of an internal armed conflict is important for the determination of the rules to be applied to the conflict. While the protection of the parties is quite limited in an internal armed conflict, during the internationalized armed conflicts international humanitarian law is applicable as a whole. The reasons leading the internationalization of internal armed conflicts and problems related to this concept are assessed in this paper.

Key Words: Internal armed conflicts, International armed conflicts, Internationalization of internal armed conflicts, Humanitarian law, War

GİRİŞ

Uluslararası hukukun en tartışmalı konularından birisi olan iç silahlı çatışma ve onun uluslararasılaşması, kapsamını oluşturmadaki zorluğa rağmen kavramsal olarak belirli bir olgunluğa ulaşmıştır. Devletlerin iç uyumsuzluklarının belirlenmesinden terörizme kadar pek çok farklı yönüyle ele alınması gereken iç karışıklıkların sınırlı bir yansıması olan iç silahlı çatışma, iç savaş teriminin de yerini almıştır.

İnsancıl hukuka ilişkin pek çok uluslararası hukuk belgesinde, savaş ifadesi yerine silahlı çatışma terimi kullanılmaktadır. Bu durum, geleneksel anlamıyla savaş kelimesinin somut olayların açıklanması ve düzenlenmesindeki yetersizliğinden kaynaklanmış olup, “silahlı çatışma” kavramı mevcut problemlerin ortadan kaldırılması bakımından da tercih edilir olmuştur.¹ Uluslararası düzenlemelerde uluslararası ve iç silahlı çatışma kavramlarının tanımları kesin olarak yapılmamış, kavramsal bir

¹ Ibanga, Michael. (2002). Concept of Armed Conflict in Public International Law. *Sri Lanka Journal of International Law*, Vol. 14, s. 107.

çerçeve çizilmiştir. Böyle bir yolun tercih edilmesi yerinde bulunmakla beraber, uygulamadan kaynaklanan bütün sorunları da ortadan kaldırmış değildir.

İç silahlı çatışma hukuksal anlamda belirli bir gelişim göstermiş, zaman içerisinde daha farklı düzenlemelerle farklı muhteviyatlar kazanmış, silahlı çatışmalar hukuku içerisinde belirli bir yer edinmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere iç silahlı çatışmalar (internal armed conflict), genel olarak uluslararası nitelik taşımamaktadır. Bu çatışmalar aynı zamanda “uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar” (non-international armed conflict) olarak da ifade edilmektedir. Bununla beraber uluslararası hukukun gelmiş olduğu noktada, devletler, bir silahlı çatışmanın uluslararası nitelikte olmamasına dayanarak o silahlı çatışmaya tamamen kayıtsız kalmamaktadırlar. Dolayısıyla karşımıza “uluslararasılaşan iç silahlı çatışma” kavramı çıkmaktadır.

Savaş, geçmiş yüzyıllarda, devletlerarası uyuşmazlıkların çözümünde ne kadar olağan bir yol olarak görülmekteyse, bugün bir devletin ülkesindeki iç silahlı çatışmalar da o kadar uluslararası hukukun konusu olarak görülmektedir. Bu sebeple uluslararası silahlı çatışma ve iç silahlı çatışma kavramlarının birbirinden farklarının tespitinin yanı sıra, her iki kavramın ne kadar iç içe olduğunun da ortaya konması önem arz etmektedir.

İç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması, bir iç silahlı çatışma durumunun bir başka silahlı çatışma türü olan uluslararası silahlı çatışmaya dönüşmesini ifade eder. Bu dönüşüm özellikle iç silahlı çatışmanın tarafı olan devlet dışı aktörün, insancıl hukuk anlamında daha fazla haklara sahip olması anlamına gelir. Çatışma devletin iç sorunu olmaktan çıkıp uluslararası boyut kazanır. Bu çatışmalara silahlı çatışmalar hukukuna ilişkin kurallar uygulanır. Devlet dışı aktör, silahlı çatışma sırasında devletin kullanabileceği türden yetkilerle donatılır. Çatışmalara katılan kişiler savaşçı olarak kabul edilir. Çatışma halinde olunan devlet tarafından yakalanan bu kişiler savaş esiri olarak muamele görme hakkına kavuşurlar. Çatışmaların yürütülmesi bakımından taraflar arasında eşitlik yaratılmış olur. Ayrıca devlet dışı aktörün eylemlerinin de insancıl hukuk kurallarına uygun gerçekleştirilmesi yükümlülüğü ortaya çıkar. Bu durumda bu gruplar hem ulusal hem de uluslararası düzeyde gerçekleştirdikleri insancıl hukuk ihlallerinden dolayı daha kapsamlı bir şekilde sorumlu tutulurlar. İç silahlı

çatışmanın uluslararasılaşması bu sonuçların doğmasına neden olur. Ancak devletin iç sorunu olarak kabul edilen bir konunun uluslararası boyutuyla ele alınması kolay değildir. İşte bu sorun çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışma, iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasının, uluslararası hukuk çerçevesinde hangi koşullarda gerçekleşebileceğini tespit etmektedir.

Silahlı çatışmalar hukuku, ister uluslararası nitelikte, ister uluslararası olmayan nitelikte olsun, silahlı çatışmalarda uyulması gereken norm ve kurallar bütünüdür. Bu açıdan çalışmada iç silahlı çatışmanın kavramsal içeriğini oluşturmaya çalışan uluslararası hukuk kurallarıyla, o silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasının ayrımı dikkatlice ele alınmakta ve iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşmasını sağlayan nedenler ayrıntılı olarak irdelenmektedir. Öncelikle uluslararası silahlı çatışmalar ve iç silahlı çatışmalar hakkında konunun değerlendirilmesi bakımından ihtiyaç duyulan genel bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler, doğrudan iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması konusuyla ilişkilendirilerek ve ilgili olduğu ölçüde ele alınmaktadır. Bu çalışmada konu ve kapsam bakımından söz konusu silahlı çatışma türlerinin derinlemesine analizi yapılmaktadır.

Daha sonra çalışmanın asıl amacı olan iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşmasında doğrudan etkisi olan kavramlar ve iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması sonucunu doğuran nedenlerin hukuki incelemesi yapılmaktadır. Bu incelemede uygulamada ortaya çıkabilecek sorunlar üzerinde de durulmaktadır. Terörizm, ulusal bağımsızlık hareketleri, ulusal ötesi silahlı çatışma gibi ilgili durumların iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması bağlamında ne tür sorunlar yaratabilecekleri açıklanmaktadır. Çalışma boyunca uluslararası mahkeme içtihatları ve somut olaylar çerçevesinde konuya ilişkin tespitler yapılarak, önerilerde bulunmaktadır.

I. ULUSLARARASI SİLAHLI ÇATIŞMA KAVRAMINA İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALAR BAKIMINDAN GENEL BİR BAKIŞ

Uluslararası silahlı çatışma, “savaş durumu” ilan veya kabul edilse de edilmese de, iki veya daha fazla egemen devlet arasındaki silahlı çatışma durumunu ifade etmek için kullanılır.² Cenevre Sözleşmelerinin ortak 2.

² Crawford, Emily. Armed Conflict, International. in R. Wolfrum (ed), *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2008 –, online edition, 17.03.2016 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>] adresinden erişildi.

maddesinde³ uluslararası silahlı çatışmaların tanımı yapılmamış, taşıdığı özellikler sınırlandırılmış ve bu durum pek çok tartışmalı noktayı beraberinde getirmiştir. Bunların bir kısmı, anılan maddenin lafzına ilişkin sorunlar olup, bir kısmı da maddenin lafzından hareketle yapılacak yorumlar neticesinde ortaya çıkabilecek bir takım sorunlara ilişkindir.

Bu sorunlar iç silahlı çatışmalara ilişkin olmamakla beraber, iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması durumunda artık uluslararası nitelikli bir silahlı çatışma durumu söz konusu olacaktır. Cenevre Sözleşmelerinin ortak 2. maddesinin içeriğinin değerlendirilmesi iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasının tespiti bakımından da önemlidir.⁴ İç silahlı çatışmalar açısından önem arz eden Cenevre Sözleşmelerinin 3. maddesi her ne kadar pek çok açıdan yetersiz kalsa da, temel bir korumayı güvence altına

³ Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, 12 August 1949, 75 UNTS 31, No. 970; Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded, Sick and Shipwrecked Members of the Armed Forces at Sea, 12 August 1949, 75 UNTS 85, No. 971; Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War, 12 August 1949, 75 UNTS 135, No. 972; Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 12 August 1949, 75 UNTS 287, No. 973. Cenevre Sözleşmelerinin ortak 2. maddesine göre barış zamanında yürürlüğe girecek olan hükümlere ek olarak, iş bu Sözleşme savaş ilan edilen her durumda yahut iki veya daha fazla yüksek akit taraf arasında çıkabilecek silahlı çatışma durumunda, savaş hali bunlardan biri tarafından tanınmasa dahi uygulanır. (Cenevre sözleşmelerinin ve ek protokollerinin çevirisi için bkz. Batur Yamaner, Melike; Öktem, Emre; Kurtarcan, Bleda; Uzun, Mehmet C. *12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri*. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve International Committee of the Red Cross, 17.03.2016 tarihinde <https://www.icrc.org/eng/home/languages/turkish/files/sozlesmeleri-protokolleri-conventions-protocols.pdf>. adresinden erişildi. Günümüz uluslararası hukuk anlayışında savaş ilanı, savaş durumunun varlığını belirlemek için bir ön koşul olarak kabul edilmemektedir. Geleneksel anlamıyla savaş hukukunda, savaş ilanı savaş durumunun varlığının belirlenmesi bakımından da kullanılmaktaydı. Bir devletin beyanından, o devletin savaşı açıkça telaffuz etmesi veya niyetinin bu yönde olduğunun anlaşılması dahi beklenmekteydi. Bununla birlikte klasik anlamıyla uygulanırken bile savaş ilanı yapılmaksızın silahlı güçlerce gerçekleştirilen müdahalelerin savaş olarak nitelendirilmesinde, savaş durumunun belirlenmesinde iki tarafın iradesinin de bu yönde olmasının aranması gibi koşullar *sine qua non* koşullar olarak değerlendirilmemektedir. (Detaylı bilgi için bkz. Butler, Geoffrey; Maccoby, Simon (1928). *The Development of International Law*. London/New York/Toronto: Longmans, Gree and Co. Ltd, (2010. Clark-New Jersey: The Lawbok Exchange,), s. 194 – 196.) Bilinen en son savaş ilanı 8 Ağustos 1945 tarihinde Rusya tarafından Japonya'ya karşı gerçekleştirilmiştir. (Solis, Gary D. (2010). *The Law of Armed Conflict*. Cambridge/New York: Cambridge University Press, s. 151)

⁴ Solis, s. 154.

almaktadır.⁵ Bir iç silahlı çatışma uluslararasılaşmasa da uygulama alanı bulacak insancıl hukuk kuralları yer almaktadır. Ayrıca “İç Silahlı Çatışma”, başlığı altında irdeleneceği üzere Ek II No.’lu Protokolün uygulama alanı bulunduğu durumlarda da, insancıl hukuk kuralları daha üst düzeyde uygulanmaktadır. Ancak söz konusu silahlı çatışma türünün uluslararası nitelik kazanması durumunda özellikle çatışmanın tarafı devlet dışı aktör bakımından daha farklı haklar ortaya çıkacaktır. Bu sebeple 2. maddenin içeriğinin ortaya konması, iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması ve bu uluslararasılaşma sonucu ortaya çıkacak hak ve yükümlülükler bakımından önemli bir yer teşkil etmektedir.

Cenevre Sözleşmelerinin ortak 2. maddesinde iç silahlı çatışmaların tanımının yapılmamış olması ihmal değil, tam tersine bilinçli bir tercihtir. Kavramın içeriğini doldurmaktansa, somut olaya göre değerlendirilen bir nitelikte olması tercih edilmiştir.⁶ Uluslararası Kızılhaç Komitesi 2. maddeye ilişkin yorumunda, taraflar arasında herhangi bir nedenden kaynaklanan uyuşmazlığa devletlerin silahlı güçleriyle müdahalesinin 2. maddede bahsi geçen uluslararası silahlı çatışma durumunu yaratacağını ifade etmektedir. Çatışmanın ne kadar süre devam ettiği veya ne kadar kayıp verildiğinin önemi yoktur. Silahlı çatışma durumunun varlığı, insan onuruna duyulan saygıdan dolayı mağdur sayısına dayanılarak belirlenemez.⁷ Ancak iç silahlı çatışmalara yönelik uluslararası hukuk kuralları insan onurunu dikkate almakla birlikte, bu kuralların uygulanabilmesi için gerekli olan iç silahlı çatışmanın mevcudiyeti insan onuru dikkate alınarak değil devletler arası siyasi çıkarlar çerçevesinde tespit edilmektedir.

Sözleşmenin 2. maddesinde savaş veya herhangi bir silahlı çatışma durumunda savaş halini kabul etmeyen taraf devletin de Sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerinin devam ettiği kabul edilmektedir. Bununla birlikte birbirini tanımayan devletlerle ilgili olarak 2. maddenin uygulanması

⁵ Klabbers, Jan. (2013). *International Law*, Cambridge/New York: Cambridge University Press, s. 208.

⁶ Greenwood, Christopher. (2008). Scope of Application of Humanitarian Law, in *Handbook of International Humanitarian Law*, Dieter Fleck (Ed.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 47.

⁷ ICRC. *Commentary of 1958 on the Article 2 of Convention (IV) Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva 12 August 1949*, 17.03.2016 tarihinde <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=5AA133B15493D9D0C12563CD0042A15A> adresinden erişildi.

meselesi tartışmaya açıktır. Örneğin İsrail ve Arap Devletleri arasındaki savaş süresince, İsrail'in Arap Devletlerince tanınmaması Cenevre Sözleşmelerinin bu yönüyle uygulanmasının önünde engel teşkil etmemiş ve savaş ilanı olmaksızın silahlı çatışma durumunun varlığı kabul edilmiştir.⁸ Vietnam Savaşında Kuzey Vietnam'ın Güney Vietnam'ı tanımaması, bu konuda çözümsüz bir sorun olarak kalmıştır.⁹ Benzer şekilde bir rejimin tanınıp tanınmaması da uluslararası hukuk bakımından silahlı çatışma durumunun belirlenmesinde önemli değildir. Taliban rejimi, 2001 yılında tanınmadığı halde Afganistan'ın büyük bölümünde *de facto* hükümet olarak kontrolü elinde bulundurmaktaydı. Bu şartlar altında da Taliban rejiminin eylemlerinin Afganistan'ın eylemleri olarak kabul edilip, silahlı çatışmalar hukuku bakımından bu eylemlere bir takım sonuçların bağlanması ya da bağlanmaması tercihlerinden hangisinin kabul edilmesi gerektiği tartışılmıştır.¹⁰ Her ne kadar daha sonra ayrı bir başlık olarak değinileceği üzere bu durumla anılan ulusal ötesi silahlı çatışma kavramı ortaya atılsa da, uluslararası silahlı çatışmanın varlığı yadsınamaz.

Taraf olmayan "güçlere" Sözleşme'nin uygulanması ise ayrı bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Ortak 2. maddenin 3. paragrafı çerçevesinde, Sözleşmelerin taraflarının Sözleşmelere taraf olmayan güçlerle olan ilişkilerinde de bunlarla bağlı olacaklarını ifade etmektedir. Ortak 2. maddenin 3. paragrafıyla örtüşen I no.'lu Ek Protokolün 96. maddesinin 2. paragrafı¹¹ ise çatışmanın tarafları ifadesini kullanmaktadır. Bu çerçevede ortak 2. maddede yer alan taraf ifadesi Sözleşmelere taraf devletleri ifade etmekte, Ek Protokol 96. maddede yer alan taraf ifadesi, çatışmanın tarafı olan Sözleşmelere taraf olan ve olmayan devletler ile Sözleşmelere taraf olmayan güçleri belirtmektedir. Sözleşmeye taraf olmayan güçler ifadesinin kapsamı çok geniştir. Tanınmayan devletler ya da BM¹² gibi askeri

⁸ Bkz. UN Security Council, *Security Council Resolution 242 (1967) [on land for peace]*, 22 November 1967, S/RES/242 (1967).

⁹ Greenwood, Christopher. (1987). *The Concept of War in Modern International Law. International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 36(2), s. 294.

¹⁰ Dinstejn, Yoram (2004), *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge/New York: Cambridge University Press, s. 16.

¹¹ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 08.06.1977, 1125 UNTS 3, No. 17512.

¹² BM veya müdahale yetkisi olan bir başka uluslararası örgütün, silahlı çatışma hukuku kurallarıyla bağlı olması olağan kabul edilmelidir. Çatışmaları sona erdirmek ve insancıl

müdahalede bulunma yetkisi olan uluslararası örgütler de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ayrıca çalışma açısından önemi dikkate alındığında diğer devlet dışı aktörler de dikkate alınmalıdır.¹³ Bahsi geçen husus, uluslararasılaşmış iç silahlı çatışma bakımından da çok önemlidir. Zira uluslararası silahlı çatışmanın taraflarının yalnızca devletler olduğunun kabul edilmesi, devlet dışı aktörler ile devlet arasındaki silahlı çatışma durumuna uluslararası silahlı çatışmalar bakımından oluşturulan insancıl hukuk kurallarının uygulanması ihtimalini tamamen ortadan kaldıracaktır. Oysa devlet dışı aktörlerin silahlı çatışmalardaki rolü yadsınamaz boyutlardadır.

Çatışmanın, uluslararası silahlı çatışma olarak kabul edilmesi için bazı koşulların varlığı gerekir. Uluslararası silahlı çatışmalara ilişkin uluslararası normların ve kuralların uygulanabilmesi her şeyden önce mevcut durumun silahlı çatışma olarak adlandırılabilmesine bağlıdır. En az iki devletin silahlı kuvvetlerinin müdahalesinin bulunduğu tüm durumlar, silahlı çatışma olarak kabul edilmektedir. *De facto* çatışmalar Sözleşmelerin uygulanması bakımından yeterli görülmüş, devletin diğer bir devlete karşı kuvvet kullanımının uluslararası hukuka uygunluğu ve ağırlığı önemli olmaksızın silahlı çatışmaların varlığı kabul edilmiştir.¹⁴ Devlet dışındaki diğer güçlerin de bu çerçevede gerçekleştirdikleri eylemler silahlı çatışma olarak değerlendirilmektedir.

Korfu Kanalı Davasında Uluslararası Adalet Divanı (UAD), İngiltere'nin 1907 tarihli VIII No.'lu Lahey Sözleşmesinin uygulanması yönündeki talebine ilişkin değerlendirmesinde, söz konusu Sözleşmenin

hukuk kurallarına uyulmasını sağlamak için hareket etse de, bir uluslararası örgütün önderliğinde mevcut çatışmaya müdahale eden çok uluslu bir askeri gücün her an o silahlı çatışmanın içinde taraf haline gelme ihtimali her zaman vardır. Bu şartlar altında bahsi geçen güçler, çatışmayı sona erdirmek ve insancıl hukuk kurallarına uyulmasını sağlamak amacıyla hareket etseler bile, kendileri de insancıl hukuk kurallarından kaynaklanan yükümlülüklerle uygun eylemlerde bulunmalıdırlar. (Van den Boogaard, Jeroen C. (2013). *Fighting by the Principles: Principles as a Source of International Humanitarian Law*, in *Armed Conflict and International Law: In Search of the Human Face – Liber Amicorum in Memory of Avril McDonald*, Marielle Matthee, Brigit Toebes and Marcel Brus (eds), The Hague: T.M.C. Asser Press, s. 13).

¹³ Schindler, Dietrich. (1979). The Different Types of Armed Conflicts according to the Geneva Conventions and Protocols, in *Collected Courses of Hague Academy*, Vol. 163, s. 129.

¹⁴ Batur Yamaner, Melike. (2007). *Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması*, Denizli/İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım, s. 22, 23.

yürürlükte olup olmadığına dair tespitte bulunmamakla birlikte, bu Sözleşmenin ancak savaş zamanında uygulanabileceğini ifade etmiştir.¹⁵ UAD Nikaragua Davasında, kuvvet kullanımının, insancıl hukuk kurallarının uygulanması sonucunu doğuracağını belirtmiştir.¹⁶ Divan her iki kararında da silahlı çatışmalara ilişkin hukuk kurallarının silahlı çatışma durumunda uygulanabileceği kanısına varmıştır.

Yapılan bu açıklamalar çerçevesinde iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması bakımından temel iki tespitte bulunmak mümkündür. Öncelikle iç silahlı çatışma, iki devletin askeri güçlerinin silahlı çatışma halinde olması aşamasına geldiği takdirde uluslararasılaşır. İkinci olarak uluslararasılaşma devlet dışı aktörlerin şartlara bağlı olarak birtakım özellikler kazanması ya da bir uluslararası örgütün iç silahlı çatışmaya müdahalesiyle gerçekleşir.

II. İÇ SİLAHLI ÇATIŞMA

Devletlerarası silahlı çatışmalar ile devlet niteliğinde olmayan silahlı grupların kendi aralarında veya bir devletle olan çatışmaları arasında ayırım yapılmıştır. Bu ayırım uyarınca devletler arasındaki silahlı çatışmalara uygulanan kurallar iç silahlı çatışmalara uygulanamayacaktır.¹⁷ İç silahlı çatışmalar geleneksel uluslararası hukukta, devletlerin iç sorunları olarak kabul edilmiş ve diğer devletler¹⁸ o devletin iç işlerine karışmamak adına bu durumu uluslararası hukukun konusu olarak ele almamışlardır. Bununla beraber devletler arasındaki örgütlenmenin ve işbirliğinin gelişimiyle, artık

¹⁵ Corfu Channel Case (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania), Merits, Judgement of 9 April 1949, 1949 ICJ Rep., s. 22.

¹⁶ Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgement of 27 June 1986, 1986 I.C.J. Rep., s. 112, para 216.

¹⁷ Clapham, Andrew. (2012). *Brierly's Law of Nations – An Introduction to the Role of International Law in International Relations* (seventh edition), Oxford: Oxford University Press, s. 494.

¹⁸ Bir iç silahlı çatışmanın tarafı olmayan devletler bakımından Türkçe literatürde sıklıkla üçüncü devlet ifadesinin kullanılmasına rastlamakla beraber, söz konusu kullanım doğru bir tercih değildir. Aslında çatışmanın dışında kalan devletler ikinci devletlerdir. Zira iç silahlı çatışmanın bir tarafı devlet, diğeri devlet dışı aktördür. Bununla birlikte Türkçe literatürde “ikinci devlet” kullanımının olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla çalışma boyunca çatışmanın dışında kalan devletlerin oynadıkları roller ve konumları üzerinde açıklamalara yer verirken, “diğer devlet” ya da “yabancı devlet” terimleri ilgili oldukları ölçüde kullanılmıştır.

iç silahlı çatışmalar da belirli şartlar altında modern uluslararası hukukun kapsamında kabul edilmektedir.¹⁹

İç silahlı çatışmalar, Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesinde düzenlenmektedir. Bu maddede Sözleşmelere taraf devletlerden birisinin ülkesinde meydana gelen uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda çatışmanın taraflarının uyması gereken asgari yükümlülükler yer almaktadır.

1. İç Silahlı Çatışmaların Kapsamı

La Haye ve Cenevre Hukuku çerçevesinde esas olarak devletler arasındaki savaş veya silahlı çatışmalara uygulanacak kurallar düzenlenmiştir. Bununla beraber Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi iç silahlı çatışmalarda uygulanacak kuralları düzenlemektedir. Bu nedenle ortak 3. madde “Minyatür Sözleşme” olarak da ifade edilmektedir. Zira uyumsuzluğun tarafı başka bir anlaşmaya varmadıkça, iç silahlı çatışma durumunda uygulanacak hüküm Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesidir.²⁰ Söz konusu maddede bahsi geçen silahlı çatışma her ne kadar uluslararası nitelik göstermese de, bu silahlı çatışma türüne ilişkin uygulanacak kurallar uluslararası niteliklidir. Devletlerin Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi bağlamında uluslararası sorumlulukları söz konusudur. Bu madde ile devletlerin tamamen iç sorunu olarak görülen silahlı çatışma durumu, tıpkı insan hakları hukukunun gelişiminde de görüldüğü üzere uluslararası hukukun sorunu haline getirilmiştir. Çalışmanın amacını oluşturan, iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması bir başka terminolojiyi ifade etmekteyse de, bir iç silahlı çatışmanın varlığına bağlı olup, uluslararasılaşmadan bahsedilebilmesi için öncelikle iç silahlı çatışmanın mevcudiyetinin bütün yönleriyle ortaya konup, tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak aşağıda üzerinde durulan şekliyle iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması süreci daha farklı bir nedenden doğan ve uluslararası silahlı çatışmalar için getirilmiş hükümlerin uygulanmasını sağlayan bir sorunsal ifade etmektedir.

¹⁹ Bkz. Karasomanoğlu, Ali L. (1981). İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, s. 14 – 47.

²⁰ ICRC, Commentary of 1960 on the Article 3 of Convention (III) Relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva 12 August 1949, article 1(1), 1(2). 17.03.2016 tarihinde <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=466097D7A301F8C4C12563CD00424E2B> adresinden erişildi.

1977 tarihli II No.'lu Ek Protokol, Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesinin uygulanmasının daha etkin ve amacına uygun şekilde gerçekleşmesini sağlama hedefiyle oluşturulmuştur. II No.'lu Protokol, bir devletin silahlı kuvvetleri ile diğer bir muhalif silahlı kuvvet ya da ülkenin belirli bir bölümünde kontrol sahibi olan sorumlu bir komutanın yönetimindeki organize gruplar arasında meydana gelen silahlı çatışmalara uygulanır. Belirli eşiği geçmemiş iç karışıklıklar veya şiddet olayları bu protokolün uygulama alanı içinde değildir.²¹ Roma Statüsünün 8. maddesinin 2(e) paragrafında da²² hükümet otoriteleri ile silahlı gruplar arasında ya da silahlı grupların arasında uzun zamandır süregelen silahlı çatışmaların savaş suçlarına ilişkin olarak dikkate alınacağı ifade edilerek Ek II. Protokolde olduğu gibi nitelik bakımından yüksek eşikli silahlı çatışmaların iç silahlı çatışma anlamında değerlendirileceği ortaya konmaktadır. Görüldüğü üzere Roma Statüsü, Ek II. Protokolden farklı olarak çatışmanın taraflarından birisinin meşru hükümet olmasını aramamakta, hükümet dışında iki silahlı grup arasında meydana gelen çatışmaları da bu kategoriye sokmaktadır. 1954 tarihli Silahlı Çatışma Durumunda Kültür Mallarının Korunmasına Dair La Haye Sözleşmesi'nin 19. maddesi²³ ise taraf devletlerden birinin ülkesi üzerinde gerçekleşen ve uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışmaların iç silahlı çatışma sayılacağını ifade etmiş, bununla beraber iç silahlı çatışmanın taşınması gereken özelliklere ilişkin değerlendirmede bulunmamıştır.

Eski Yugoslavya için Ceza Mahkemesi, Tadic kararında iç silahlı çatışmayı devlet otoritesi ile devlet niteliği taşımayan organize silahlı gruplar arasında ve devletin silahlı kuvvetlere başvurması gerekliliğini doğuran ya da bu tür grupların devlet ülkesi içerisinde kendi arasında süregelen silahlı çatışmalar olarak tanımlamaktadır.²⁴ Bu tanım, iç silahlı çatışmalara ilişkin

²¹ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and Relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 08.06.1977, 1125 UNTS 609, No. 17513.

²² Rome Statute of the International Criminal Court, 17.07.1998, 2187 UNTS 90, No. 38544.

²³ Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, 14 May 1954, 249 UNTS 215, No. 3511. Bu sözleşmeye ek II No.'lu Protokol ise, Sözleşme'nin bütün hükümlerini iç silahlı çatışmalar bakımından uygulanabilir hale getirmiştir. Bkz. Second Protocol to The Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, 26 March 1999, 2253 UNTS 212, No. 3511.

²⁴ The Prosecutor v. Dusko Tadic, "Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction", Case No.: IT-94-1-AR72, Appeals Chamber, 2 October 1995 ("Tadic Decision on Jurisdiction"), *Tadic* (1995) I ICTY JR 353, para. 70.

uygulamanın oluşturulması bakımından yeterli değildir. Tadic kararındaki tanımdan hareketle hangi durumların iç silahlı çatışma kategorisine sokulabileceği ya da hangi güçlerin iç silahlı çatışma durumunu oluşturacak nitelikte olduğuna dair kesin saptamada bulunulabilmesi mümkün değildir.²⁵ İç silahlı çatışmanın kesin bir tanımı oluşturularak ve o tanıma birebir bağlı kalarak hukuki çerçeve çizilmesinin daha kolay olacağı düşünülebilir. Bununla beraber uluslararası hukuk alanında meydana gelen gelişmeler o tanımın yeniden ele alınmasını ve üzerinde değişiklikler yapılmasını gerektirecektir. Bu nedenle iç silahlı çatışmalara ilişkin temel prensiplerin ortaya konması ve belirli unsurlardan hareketle iç silahlı çatışmalar hukukunun oluşturulması daha doğrudur. Aslında Tadic kararındaki tanım iç silahlı çatışmaları kusursuz bir şekilde tanımlamamaktadır. Mahkemenin söz konusu tespiti, iç silahlı çatışmalara yönelik kesin bir tanım oluşturma çabasından çok, genel çerçeve çizmekten ibarettir.

Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi ve II No.'lu Protokol birlikte değerlendirildiğinde, devlet içinde belirli bir eşige ulaşmış karışıklıkların, iç silahlı çatışma olarak kabul edilebileceği ortaya konmaktadır. Hatta Roma Statüsü de bu değerlendirmeyi desteklemektedir. Belirli durumları tahdidi olmaksızın, iç silahlı çatışma kapsamı dışında bırakmakta ve benzer durumları bu anlamda değerlendirmekte, yani bunların iç silahlı çatışma olarak kabul edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Söz konusu durum eşığı yüksek iç karışıklıkların, Sözleşme'nin kapsamı içine girdiğini göstermektedir.²⁶ Konuya ilişkin uluslararası dokümanlar, iç silahlı çatışmaların uygulama alanının belirlenmesi bakımından örtüşen düzenlemeler içermektedir. Bu sebeple iç silahlı çatışmalara, silahlı çatışmalar hukuku bağlamında uluslararası hukukun birtakım sonuçlar bağlaması ancak ve ancak çizilen çerçeveye uygun şekilde meydana gelen silahlı çatışmalar için geçerlidir. Bunun yanı sıra uluslararası hukukun diğer disiplinlerinin, örneğin insan hakları hukukunun, meydana gelen daha hafif iç karışıklıklar durumunda uygulanmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Burada uluslararası hukukun uygulama alanının

²⁵ Sivakumaran, Sandesh. (2012). *The Law of Non-International Armed Conflict*. Oxford: Oxford University Press, s. 156.

²⁶ Perna, Laura. (2006). *The Formation of the Treaty Law of Non-International Armed Conflicts*, International Humanitarian Law Series Vol. 14, Lieden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers, s. 104.

belirlenmesi sadece silahlı çatışmalar hukukunun uygulanması bakımından önemlidir.

Burada “eşik” kavramının karışıklığa yol açmaması için de açıklama yapılmasında fayda bulunmaktadır. Buna göre Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesinin uygulama alanı bulması için belirli eşiği aşmış iç karışıklıkların mevcudiyeti gerekmektedir. İç silahlı çatışmaya Ek II No.’lu Protokolün uygulanabilmesi içinse ortak 3. maddede aranan eşikten daha yüksek eşikli silahlı çatışmaların varlığı gerekmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi, Bemba kararında iç karışıklıkların belirli eşiğe ulaşmasını iç silahlı çatışmanın belirlenmesi açısından gerekli bir kriter olarak görmüş ve önüne gelen uyuşmazlığı bu bakışla değerlendirmiş ve bir iç silahlı çatışmanın var olduğu kanısına ulaşmıştır. Bununla birlikte söz konusu ağırlığa ilişkin objektif kriter getirememiştir. Yani getirdiği kriter, çatışmanın belirli bir ağırlığa ulaşmış olması olmuş, bununla beraber söz konusu kriterin uygulanmasında dikkate alınacak başka kriter ortaya koyamamıştır.²⁷

2. İç Silahlı Çatışmalara İlişkin Uluslararası Hukuk Kurallarının Uygulanması

İç silahlı çatışmalara ilişkin uluslararası hukuk kuralları konu, kişi, zaman ve yer bakımından uygulama alanı bulur. Söz konusu uluslararası düzenlemeler konu bakımından iç silahlı çatışma durumunda uygulanır. İç silahlı çatışma uluslararası bir silahlı çatışmayla da birlikte var olabilir.²⁸ Bu durumda uluslararası silahlı çatışmalara iç silahlı çatışmalara ilişkin, iç silahlı çatışmalara da uluslararası silahlı çatışmalara ilişkin uluslararası hukuk norm ve kuralları uygulanmayacaktır. İç silahlı çatışma kavramının, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar olarak ifade edilmesi, tek başına içeriğin belirlenmesi bakımından yeterli değildir. Aynı şekilde, konuya ilişkin uluslararası hukuk kurallarının uygulanmasını gerektirecek eşiği aşmış iç karışıklıklardan ne anlaşılması gerektiği de açığa

²⁷ Bkz. The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, “Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo”, No.: ICC-01/05-01/08, ICC, Pre-Trial Chamber II, 15 June 2009, paras. 240 – 244.

²⁸ Dinstein, Yoram. (2011). *War Aggression and Self Defence* (fifth edition). Cambridge/New York Cambridge University Press, s. 6.

kavuşturulmuş değildir. Ayrıca terörizm gibi belirli ağırlığa ulaşmış iç karışıklıkların silahlı çatışma olarak değerlendirilmeyeceği de açıktır; ancak terörizmin iç silahlı çatışma olduğu yönünde bir değerlendirme yapılırsa ne şekilde hareket edilmesi gerektiği açık değildir. Bu sebeple konu bakımından kapsamın belirlenmesi daha çok uygulamayla birlikte şekillenmektedir.

Yer bakımından uygulanmayı, uluslararası silahlı çatışmalar söz konusu olduğunda savaşanların ulusal sınırlarıyla belirlenmiş olan ülkeleri, açık denizler ve münhasır ekonomik bölgeler oluşturmaktadır. İç silahlı çatışma durumunda ise yer bakımından uygulamanın, çatışmanın tarafı olan devletin ülkesi olabileceği kabul edilmektedir. Yani iç silahlı çatışmalar ancak devlet ülkesi üzerinde gerçekleştirilebilir.²⁹ Ancak iç silahlı çatışmalara ilişkin insancıl hukuk kurallarının, çatışmanın taşıdığı komşu devlet sınır bölgelerinde de uygulama alanı bulabileceği görüşü de savunulmaktadır.³⁰ Bunun dışında UAD sorunu, işgal edilen devlet ülkesi bakımından ele almış ve işgal edilen bir devlet ülkesi içerisinde işgal eden devletin dahil olduğu silahlı çatışmalar bakımından iç silahlı çatışmalardan bahsedilemeyeceği yönündeki kanaatini ortaya koymuştur.³¹ Ulusal bağımsızlık hareketleri başlığı altında da değinileceği üzere bu durumlarda kendi geleceğini belirleme hakkı çerçevesinde gerçekleşen ulusal bağımsızlık savaşları söz konusu olmaktadır.

Kişi bakımından uygulama, iç silahlı çatışmaya ilişkin kuralların kimlere uygulanabileceğiyle ilgilidir. Taraflardan birisi ülke üzerinde egemenliğe sahip devlettir. Devlet bunu hükümet otoriteleri tarafından yerine getirir. Çatışmanın diğer tarafı ise silahlı kuvvet kullanan organize bir silahlı güçtür. Bu güç veya grup devlet dışı uluslararası hukuk aktörüdür. Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi “çatışmanın taraflarını” bağlamaktadır. Yani Sözleşmeye taraf olmasalar bile çatışmanın tarafları 3. maddeyle bağlıdırlar. Bunun nedeni Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Akayesu Kararında da belirttiği gibi, 3. maddede yer alan hükümlerin insancıl hukukun uygulanmasında uluslararası örf ve adet

²⁹ Bkz. Greenwood, 2008, s. 59 – 62.

³⁰ Schmitt, Michael N. (2013). Charting the Legal Geography of Non-International Armed Conflict. *Military Law and the Law of War Review*, Vol. 52 (1), s. 110.

³¹ Bkz. Legal Consequences of Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, 2004 ICJ Rep, para. 120.

hukuku normu niteliği kazanmış olmalarıdır.³² Bu durumu Eski Yugoslavya için Ceza Mahkemesi de tespit etmektedir.³³ Uluslararası Adalet Divanı da aynı şekilde 3. maddeyi bir uluslararası örf ve adet hukuku normu olarak görmektedir.³⁴ Bununla birlikte Ek II. Protokol'de açıkça Sözleşmeye taraf yüksek akit devletlerden bahsetmektedir. Yani Ek II. Protokol ancak çatışmanın tarafı ve Sözleşme'ye taraf yüksek akit devletler bakımından hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır.

Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi dikkate alındığında, iç silahlı çatışmalara ilişkin kuralların uygulanacağı devlet dışındaki diğer aktörler silahlı çatışmanın tarafı olan ve organize asi gruplardır.³⁵ Söz konusu gruplara asi veya savaşan statüsü tanınması gerekliliği bulunmamaktadır. Bu statülerin tanınmış olduğu durumlarda, *jus in bello* kurallarının uygulanmasıyla ilgili tereddüt ortadan kalkmakta ve iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması bakımından önemli rol oynamaktadır. Bununla beraber bugün için iç silahlı çatışmalarda insancıl hukuk kurallarının uygulanması bakımından savaşan statüsü tanınması gerekliliğinin ortadan kalktığını düşünen görüşler de mevcuttur.³⁶ Bu durumun uluslararası hukukun, klasik görünümünden sıyrılıp devlet dışı aktörlerin uluslararası alanda oynadığı rolün artmasının olağan sonucu olduğu düşünülmektedir. Özellikle insan

³² The Prosecutor v. Akayesu, Judgement, ICTR-96-4-T, 2 September 1998, paras 435 – 447.

³³ The Prosecutor v. Ljube Boskoski and Johan Tarculovski, Judgement, ICTY, Trial Chamber II, Case No: IT-04-82-T, 10 July 2008, para. 299.

³⁴ UAD Cenevre Sözleşmeleri'nin 3. maddesi dışında, genel olarak Cenevre sözleşmelerini de bu anlamda değerlendirmektedir. Buna göre Divan, devletler taraf olsunlar ya da olmasınlar bu Sözleşmelerde yer alan temel hükümlerin uluslararası örf ve adet hukuku kuralları olduklarını ifade etmektedir. (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 1996 ICJ Rep, para. 79.) Bu durum önemli bir gelişmeyi de ortaya koymaktadır. Zira Divan Nikaragua Davasında 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesinin uluslararası örf ve adet hukuku niteliğini reddetmemekte, bununla birlikte açıkça bu durumun varlığını da teyit etmemektedir. (Bkz. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), paras. 118 – 120.) Divan Nikaragua Davasında aslında uluslararası örf ve adet hukuku anlamında da bir değerlendirme yapmaktadır; ancak kesin bir saptamada bulunmaması Divan'ın 3. maddeyi yalnızca sözleşmesel bir düzenleme olarak ele aldığı algısı yaratmaktadır. Dolayısıyla Nükleer Silahlar Davasında verilen karar, konunun açıklığı kavuşturulması ve tereddüdün giderilmesi bakımından önemlidir.

³⁵ Moir, Lindsay. (2002). *The Law of Internal Armed Conflict*. Cambridge/New York: Cambridge University Press, s. 36.

³⁶ Detter, Ingrid. (2000). *The Law of War* (second edition), Cambridge: Cambridge University Press, s. 43.

hakları hukukunda yaşanan gelişmeler uluslararası hukukun, devlet dışındaki aktörlere ve en çok da gerçek kişilere, devletlerin iradesine bağlı olmaksızın bir takım hak ve yetkiler tanınması sonucunu doğurmaktadır.

İç silahlı çatışmalara ilişkin uluslararası hukuk norm ve kuralları yalnızca çatışma zamanında uygulanabilir. İç silahlı çatışmalar hukukuna ilişkin yükümlülüklerin ve antlaşmalarla sağlanan hakların kullanılabilmesi için iç silahlı çatışmalar hukukunun hangi andan itibaren uygulanacağını da belirlenmesi gerekmektedir. Zira iç silahlı çatışma niteliği kazanmamış karışıklıkların taraflarına uluslararası hukuk bakımından bu anlamda hak ve yetkiler tanınmamaktadır.

Belirli eşiğe ulaşmamış iç karışıklıkların ve gerginliklerin, iç silahlı çatışma kapsamında değerlendirilemeyeceği ifade edilmişti. Buna göre bir ülkede belirli seviyeye ulaşmamış olaylar, iç silahlı çatışmalar hukukunun konusunu oluşturmadığı için buna bağlı olan uluslararası hukuk kurallarının uygulanmaya başlayacağı zamanı da belirleyemez. Bu tür olaylar silahlı çatışmalara neden olacak olayların başlangıcı olabilir. Hatta bu olaylara da hükümet güçleri silahlı müdahalede bulunma ihtiyacı hissedebilir; ancak söz konusu olaylar iç silahlı çatışma eşiğine gelmedikçe, bu gerginlikler silahlı çatışmalar hukukunun konusunu oluşturmaz.³⁷ Benzer şekilde başkaldıran grupların eylemlerinin belirli ağırlıkta olması ve belirli süre devam etmesi iç silahlı çatışmanın tespiti bakımından belirleyici olabilir.³⁸ Aksi takdirde klasik uluslararası hukukun bakış açısı da dikkate alındığında başkaldıranların eylemleri, silahlı çatışmalar hukukunun uygulanmasını gerektirmez.³⁹ Önemli olan çatışmaların belirli bir eşiği geçmiş olmasıdır. Süre, tespit bakımından kolaylık sağlamakla beraber, kısa süreli çatışmalar da iç silahlı çatışmalara ilişkin uluslararası hukuk kurallarının uygulanması sonucunu doğurabilir. Söz konusu insancıl hukuk kuralları, devletle asi gruplar arasındaki çatışmalar boyunca uygulama alanı bulur.

³⁷ Dinstein, Yoram. (2014). *Non-International Armed Conflicts in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 38.

³⁸ Bkz. The Prosecutor v. Germain Katanga, "Decision on the Evidence and Information Provided by the Prosecution for the Issuance of a Warrant of Arrest of Germain Katanga", No.: ICC-01/04-01/07, ICC, Pre-Trial Chamber I, 6 July 2007, para. 28.

³⁹ Bkz. Taşdemir, Fatma. (2009). *Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalar Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 73.

III. ULUSLARARASILAŞAN İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALAR

İç silahlı çatışmaların genel olarak silahlı çatışmalar hukukunun içinde özel bir yere sahip olması sonucunu doğuran, uluslararası nitelikte olmama koşulu, hem var olan iç karışıklıkların niteliklerinin ortaya konmasını hem de devlet dışı aktörlere ilişkin hukuki değerlendirmelerin yapılması zorunluluğunu ortaya koymaktadır. İç silahlı çatışmaların devletler arası bir uyumsuzluk durumunda ortaya çıkan bir silahlı çatışma türü olmaması, konuya ilişkin uluslararası hukuk norm ve kurallarının uygulanması bakımından net bir bakış açısının oluşturulamamasına neden olmaktadır. Bu noktada devletlerin iç işlerine karışılmaması ilkesinden, bireylerin insan hakları hukuku çerçevesinde korunmasına kadar çok çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. İç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması durumunda bu sorunların pek çoğu ikinci planda kalsa da, uluslararasılaşmanın meydana gelebilmesi için öncelikle mevcut iç karışıklık durumunun, iç silahlı çatışma haline gelmesi ve bu durumun varlığının tespiti gerekmektedir.

İlk bakışta uluslararası silahlı çatışmalar ile iç silahlı çatışmalar arasındaki fark açık gibi görünmektedir. Zira uluslararası nitelikteki silahlı çatışmaların taraflarının kimler olabileceği Cenevre Sözleşmelerinin ortak 2. maddesi ve I No.'lu Ek Protokol çerçevesinde belirlenirken, II No.'lu EK Protokol uyarınca iç silahlı çatışmaların taraflarından en az bir tanesi devlet olup diğeri devlet otoritesine başkaldıran silahlı ve organize gruplardır. Her iki tarafı da devlet dışı aktörler olan iç silahlı çatışmalar bakımından ise ortak 3. madde uygulanabilir. İç silahlı çatışmalarda, çatışmalar tek bir devletin sınırları içerisinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte silahlı çatışmalar hukukunun amaçları da dikkate alındığında bu tür silahlı çatışmalardan bazılarının uluslararası nitelik kazanması ihtimali bulunmakta ve bu durumlarda uluslararası silahlı çatışmalara ilişkin uluslararası hukuk kuralları uygulama alanı bulabilmektedir.⁴⁰

1. İç Silahlı Çatışmaların Uluslararasılaşması Bakımından Dikkate Alınması Gereken Kavramlar

“İç Silahlı Çatışmalar” başlığı altında ifade edildiği üzere iç silahlı çatışmalara yönelik uluslararası hukuk kurallarının uygulanabilmesi için,

⁴⁰ La Haye, Eva. (2010). *War Crimes in Internal Armed Conflicts*. Cambridge/ New York: Cambridge University Press, s. 14.

uygulama alanına dair kavramsal kargaşanın üstesinden gelmek gerekmektedir. İç silahlı çatışmalara ilişkin kesin bir tanım ve içeriği tam olarak ortaya konmuş kavramsal tutarlılık bulunmaması nedeniyle, iç silahlı çatışmalara dair bazı temel kavramların ve iç silahlı çatışmanın kapsamına dahil edilen veya edilmeyen uyuşmazlık türlerinin sınırlarının çizilmesinde fayda bulunmaktadır. İç silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasının en önemli ön koşulu, herşeyden önce bir iç silahlı çatışmanın varlığının tespitidir. Bu nedenle iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşmasını etkileyen iç silahlı çatışmalara dair kavram ve etkenlerin ele alınması gerekmektedir.

A. İç Silahlı Çatışmalarda Silahlı Grup Kavramı: Başkaldıran (Rebel), Asi (Insurgent) ve Savaşan Taraf (Belligerent)

İç silahlı çatışma söz konusu olduğunda, bu çatışmanın tarafı olan devlet dışı aktörlerin hukuki nitelendirmesi, o silahlı çatışmaya uygulanacak uluslararası hukuk kurallarını da belirlemektedir. Zira tarafların ve aynı zamanda çatışmanın niteliğine göre iç silahlı çatışmanın meydana gelmesi ihtimali olduğu gibi, iç silahlı çatışmanın uluslararası nitelik kazanması ihtimali de bulunmaktadır.

Başkaldırı, iç silahlı çatışmaların başlangıç aşaması olarak değerlendirilir. Asi statüsünün tanınması ortada bir durum ve savaşan statüsünün tanınması da ileri ve iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması sonucunu doğuran aşama olarak değerlendirilebilir.⁴¹ Başkaldıran gruplara asi ya da savaşan taraf statüleri tanınabilir. Bir başka ifadeyle savaşan taraf ya da asi olarak adlandırdığımız gruplar da başkaldıran gruplardır. Ancak söz konusu gruplar çatışmaların ağırlığına, sahip oldukları güce ve uluslararası toplumda yarattıkları etki ve aldıkları desteğe bağlı olarak farklı isimlerle anılmaktadır. Bununla birlikte başkaldırı, tek başına uluslararası silahlı çatışmalara uygulanan insancıl hukuk kurallarının uygulama alanı bulmasını sağlayan bir statü değildir. Hatta iç silahlı çatışmalara ilişkin düzenlemelerin uygulanması bu grupların gerçekleştirdikleri eylemin belirli bir eşiği geçmesine bağlıdır.

⁴¹ Moir, Lindsay. (2005). Towards the Unification of International Humanitarian Law. in *International Conflict and Security Law – Essays in Memory of Hilaire McCoubrey*, Richard BURCHILL, Nigel D. WHITE and Justin MORRIS (Eds.), Cambridge/New York: Cambridge University Press, s. 109.

İsyan, organize bir grup tarafından meşru hükümete ya da otoriteye karşı gerçekleştirilen başkaldırıdır. İsyan (insurgency) için başkaldırı (rebellion) ifadesi de sıklıkla kullanılmaktadır. Uluslararası hukukta ise geleneksel olarak başkaldırı, isyan ve savaş olmak üzere üç düzey iç çatışma durumu kabul edilmektedir. İsyan durumu, daha kapsamlı ve belirli süredir devam eden silahlı şiddet durumlarında söz konusu olur. Devlet kendi ülkesi üzerinde isyancı bir grupla silahlı çatışma durumunda olduğunu kabul edebileceği gibi, diğer bir devlet de, başkaldıran grubu asi olarak tanıyabilir. Ancak bu tanıma, uluslararası hukukta yer alan ve savaştan statüsünün tanınmasında olduğu gibi bir tanıma olmayıp, çatışmaların ağırlığını ortaya koymak için gerçekleştirilen tek taraflı işlemdir. Başkaldıran grubun diğer bir devlet tarafından asi olarak tanınması o gruba, insancıl hukuk alanında bir uluslararası koruma sağlamaz.⁴² Bununla beraber eğer bu statüyü tanıyan devlet çatışmanın tarafı devletse, tanıma beyanına bağlı olarak asi grubun o devlete karşı uluslararası hukukta yükümlülüklerle beraber bir takım haklara sahip olması mümkündür. Hatta klasik uluslararası hukukta iç silahlı çatışmalarda, başkaldıran grubun çatışmanın tarafı devletçe asi statüsünün tanınması savaştan statüsü kazanması sonucunu doğururken, bugün için asi statüsünün ayrıca tanınabileceği kabul edilmektedir.⁴³

Savaştan taraf kavramı ile savaştı (combatant) kavramı da birbirine karıştırılmamalıdır. Uluslararası Kızılhaç Komitesinin, Örfi Uluslararası İnsancıl Hukuk üzerindeki çalışmaları, savaştıya ilişkin bir tanım getirmektedir. Buna göre savaştı bir devletin silahlı kuvvetlerinin sağlık ve din personeli dışındaki bütün personelini ifade eder.⁴⁴ Savaştan taraf, bir savaş durumuna dahil olandır. Bununla birlikte savaştı çarpışmalara katılan kişileri ifade etmek için kullanılır. Yani savaştan taraf, savaştılar ve siviller olmak üzere iki grubu içinde barındırır ve savaştan tarafta yer alan sivillere,

⁴² CRAWFORD, Emily, Insurgency. in R. Wolfrum (ed), *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2008 –, online edition, 17.03.2016 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>], adresinden erişildi.

⁴³ Clapham, Andrew. (2006). *Human Rights Obligations of Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press, s. 272.

⁴⁴ ICRC. (2005). *Customary International Humanitarian Law Vol. I: Rules*, Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, Cambridge/New York: Cambridge University Press, s. 11. Söz konusu kurala online ulaşmak için bkz. ICRC, “Rule 3. Definition of Combatants”, 17.03.2016 tarihinde https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule3 adresinden erişildi.

bugüne kadarki örnekler her ne kadar tersini gösterse de, doğrudan saldırı gerçekleştirilemez.⁴⁵ Söz konusu kişilerin zarar görmemeleri için gerekli bütün önlemler alınır.⁴⁶ Bu anlamda UAD de savaşılan tarafların Cenevre Sözleşmelerinden kaynaklanan ve uluslararası silahlı çatışmalara da uygulanan kurallara riayet etmesi gereken aktörler olduğunu ortaya koymaktadır.⁴⁷

İç silahlı çatışmalara yer veren uluslararası antlaşmalar savaşıcı ve sivil ayrımını net bir şekilde ortaya koymamakta ve bu kişilerin çatışmalar süresince ne tür hak ve yükümlülüklerin muhatabı oldukları konusunda pek çok noktada sessiz kalmaktadır. Ancak bu konuda genel kanı, iç silahlı çatışma durumunda sivillerin, aynı uluslararası silahlı çatışmalarda olduğu gibi değerlendirilmesi gerektiği yönündedir. Bununla birlikte iç silahlı çatışmalarda çatışmanın tarafı devlet dışındaki silahlı kuvvetlere mensup kişilere savaşıcı statüsü tanınmamaktadır. Dolayısıyla bu kişiler uluslararası silahlı çatışmalarda olduğu gibi savaşıcı statüsünün getirdiği ayrıcalıklardan yararlanamamakta ve genellikle çatışmanın tarafı devletlerce imtiyazsız savaşıcı (unlawful combatant, unprivileged combatant) olarak adlandırılmaktadırlar.

Savaşılan taraf ifadesi bir durumu ortaya koyarken, savaşıcı, bir takım ayrıcalıklara sahip, çatışmaların yürütülmesinin ana unsuru olan kişileri ifade eder. Savaşıcı kendisine tanınan hukuki çerçevede hareket etmekte yükümlüdür. Aksi takdirde, hukuka aykırı eylemleri nedeniyle ayrıcalıklarını kaybeder; ancak sahip olduğu statü devam eder. Her iki durum da savaşılan taraf statüsüne bir etkide bulunmaz.⁴⁸ İç silahlı çatışmalar söz konusu olduğunda, savaşıcı statüsü ve savaşıcıların insancıl hukuka dair uluslararası koruma ve güvencelere kavuşması savaşılan statüsüne bağlıdır. Bu şartlar

⁴⁵ ICRC, 2005, s. 3. Söz konusu kurala online ulaşmak için bkz. ICRC, "Rule 1. The Principle of Distinction between Civilians and Combatants", 17.03.2016 tarihinde https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule1 adresinden erişildi.

⁴⁶ Melzer, Nils. (2012). Bolstering the Protection of Civilians in Armed Conflict. in *Realizing Utopia: The Future of International Law*, Antonio Cassese (Ed.), Oxford: Oxford University Press, s. 510.

⁴⁷ Legality of the Threat of the Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 8 July 1996, 1996 ICJ Rep, para 75.

⁴⁸ Garraway, Charles H. B. (2007). 'Combatants' – Substance or Semantics?, in *International Law and Armed Conflict: Exploring the Faultlines – Essays in Honour of Yoram Dinstein*, Michael Schmitt and Jelena Pejic (Eds.), Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers, s. 329.

altında uluslararası silahlı çatışmalarda olduğu gibi Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi anlamında asgari düzeyde değil, azami düzeyde bir insancıl hukuk uygulaması önemlidir. Klasik anlamıyla savaştı, uluslararası silahlı çatışmalara özgü bir kavramdır. Bahsi geçen kavramın iç silahlı çatışma durumunda bir statü haline gelmesi ve bahsi geçen uluslararası güvencelere sahip olunması mümkün değildir. Bununla beraber savaşın statüsünün tanınması ve bu duruma bağlı olarak çatışmalarda yer alan kişilerin savaşçıların sahip oldukları ayrıcalıklardan yararlanıp yararlanamayacak olması iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması kavramıyla ilişkilidir. Bir başka ifadeyle, savaştı imtiyazlarından faydalanılması ancak iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması durumunda mümkün olur.

Başkaldıran, asi veya savaşan olarak ifade edilen ve iç silahlı çatışmanın taraflarına tanınan söz konusu statüler, çatışmaların devamında uygulama alanı bulması beklenen uluslararası hukuk kuralları bakımından önem arz etmektedirler. İç silahlı çatışmalar uluslararası hukukta yasaklanmamıştır; ancak bu durum diğer devletlere başkaldıran gruplara yardım etme ve kendileri dışında var olan çatışmalara müdahale hakkı tanımamaktadır.⁴⁹ İç silahlı çatışma, var olan bir uyuşmazlık durumunu ifade eder. Bu uyuşmazlık, uyuşmazlığın tarafı ya da uyuşmazlığın meydana geldiği ülke devletin iç sorunudur. Bununla beraber, devlet dışındaki diğer aktörlerin sahip olacakları statüler, soruna bir uluslararası nitelik katabileceği gibi, iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması, söz konusu kişilerin sahip oldukları statülerin belirlenmesini sağlayabilir. Bu bakımdan özellikle savaşan taraf statüsü, iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasında dikkate alınan terimlerden birisidir. Ayrıca içinde bulunulan durumun oluşturduğu şartlar, başkaldıran grupların uluslararası insancıl hukuk bakımından bir takım haklara sahip olması sonucunu doğurabilir.

B. Gerilla Hareketleri, Terör Eylemleri ve İç Silahlı Çatışma Üçgeni

İç silahlı çatışma söz konusu olduğunda, silahlı çatışmanın tarafı devlet dışındaki uluslararası hukuk aktörlerine savaşçı statüsünün tanınmaması nedeniyle genellikle çatışmanın tarafı devlet, bu grupları her ne kadar uluslararası insancıl hukuka uygun hareket etseler de iç hukukuna aykırı

⁴⁹ Marauhn, Thilo; Ntoubandi, Zacharie F. Armed Conflict, Non-International. in R. Wolfrum (ed), *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2008 -, online edition, 17.03.2016 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>] adresinden erişildi.

hareket etmekle suçlamakta ve bu aktörleri imtiyazsız savaşçı ya da terörist olarak adlandırma yolunu tercih etmektedir.⁵⁰ Buradan kaynaklanan sorun, iç silahlı çatışmanın terörizm olarak nitelendirilmesinin var olan iç silahlı çatışma durumunu ortadan kaldırıp kaldırmayacağı ya da aynı durumun iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması bakımından hangi etkileri ortaya çıkaracağıdır.

Schwarzenberger, terörizm ile gerilla hareketleri arasında üç benzer ve üç de farklı özelliğin bulunduğu bahseder. Buna göre hem terör örgütleri hem de gerilla gruplar düzensiz saldırılar düzenlerler, ulusal düzeyde suç teşkil eden faaliyetlerde bulunurlar ve uluslararası düzeyde savaş suçları işleyebilirler. Bununla beraber gerilla grupları askeri düşünce biçimi içerisinde devletin asker ve polis gibi resmi silahlı güçleriyle mücadele ederken, terör örgütleri askeri ve sivil hedef ayrımı yapmaksızın saldırılarını gerçekleştirirler. Terör örgütleri amaçlarını gerçekleştirmek için bireysel olarak da eylemlerde bulunurken, gerillalar belirli bir grup halinde hareket ederler. Son olarak da tek başına terörizmin varlığı iç veya uluslararası bir silahlı çatışmayı meydana getirmezken, büyük çaplı gerilla hareketleri her iki tür silahlı çatışmanın meydana gelmesi sonucunu doğurabilir.⁵¹ Bu saptamalar genel olarak fikir vermekle beraber, her durumda böyle kesin sonuçlara varılması da mümkün değildir. Ayrıca söz konusu tespit, uluslararası hukukta konuya ilişkin güncel sorunlara da tam anlamıyla karşılık verememektedir. Tanımı üzerinde tam olarak uzlaşılmasa da bu kavramlara yönelik saptamalar pragmatik sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilmektedir.

İç silahlı çatışmalar veya bir devletin iç düzeninde meydana gelen karışıklıklar, son derece kaygan ve kırılğan bir zemin üzerinde bulunmaktadır. Uyuşmazlığın tarafı olan devletin nitelendirmesi, 3. devletlerin konuya ilişkin beyanları, uluslararası toplumun genelinin bakışı, çatışmanın niteliği ve şiddeti ile çatışma süresince gerçekleştirilen eylemler ve kullanılan araçlar, var olan pek çok objektif verinin sübjektif olarak değerlendirmesine neden olmaktadır. Uluslararası toplum, iç savaşı terörizm

⁵⁰ Melzer, Nils. (2014). The Principle of Distinction Between Civilians and Combatants, in *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*, Andrew Clapham and Paola Gaeta (Eds.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 318.

⁵¹ Schwarzenberger, Georg. (1971). Terrorists, Guerilleros and Mercenaries. *University of Toledo Law Review*, Vol. 3(1), s. 72.

olarak nitelendirebileceği gibi terör eylemlerini de iç silahlı çatışma olarak değerlendirebilir. Genel olarak uluslararası toplumun ya da uluslararası örgütlerin yaptığı tespitler, çok politize olmuş yaklaşımlar dışında, var olan çatışmanın tespiti bakımından faydalı olmaktadır. Bununla birlikte bu tür tespitler her zaman yapılmamakta, genellikle devletler münferiden, gerçekleştirilen eylemler neticesinde ortaya çıkan durumu terörizm ya da iç silahlı çatışma olarak ele almaktadırlar. Bu husus da mevcut şartlara bağlı olarak ve devletin çıkarları çerçevesinde son derece sübjektif ve taraflı saptamaların yapılmasına ve mevcut iç karışıklık durumuna olması gerekenden farklı hukuki sonuçlar bağlanmasına neden olabilmektedir.

Uluslararası nitelikte olmayan yani ulusal düzeyde kalan terörizm, insan hakları hukuku dışında, uluslararası hukuku ilgilendirmemektedir.⁵² Yani terörizm bu şartlar altında devletlerin iç sorunudur. Gerilla faaliyetleri de her zaman iç silahlı çatışma durumunda ortaya çıkmaz. Zira iç silahlı çatışmanın tarafları gibi terör örgütleri de gerilla faaliyetlerinde bulunabilmektedir. Gerilla faaliyetleri uluslararası silahlı çatışmalardan ulusal bağımsızlık hareketlerine kadar rastlanabilecek özgün bir kavramı veya durumu ifade etmektedir. Bu sebeple gerilla kavramının bağımsız bir kavram olarak ele alınmasının yanı sıra iç silahlı çatışma veya terörizm durumunda ne şekilde değerlendirileceğinin de ortaya konması gerekmektedir.

Gerilla, belirli bir tanımı ortaya konamasa da esas olarak askeri anlamda düzensiz ya da asimetrik muharebe esnasında kullanılan belirli taktikleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu çerçevede de gerilla grupları ya da güçleri, silahlı çatışma süresince çatışma halinde olduğu tarafa karşı söz konusu taktiklerle avantaj sağlayarak kendilerini üstün konuma getirme amacı güden mücadele halindeki topluluklardır.⁵³ Yani gerilla kavramıyla

⁵² Öktem, A. Emre. (2011). *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları* (2. basım). İstanbul: Derin Yayınları, s. 10.

⁵³ Schaller, Christian. Guerilla Forces, in R. Wolfrum (ed), *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2008 –, online edition, 17.03.2016 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>] adresinden erişildi. Silahlı çatışmalar ile gerilla gruplarının gerçekleştirdikleri eylemler arasındaki ilişki önemlidir. Zira 2. Dünya Savaşından sonra ulusal özgürlük hareketleriyle beraber, gerilla çarpışmaları silahlı çatışmalar hukukunun mevcut durumunu sorgulanır hale getirmiş ve bunun neticesinde 1949 Cenevre Sözleşmelerine Ek 1977 Protokolleri özellikle silahlı çatışmanın mağdurlarını korumak amacıyla oluşturulmuştur. II No.'lu protokol bu anlamda ulusal düzeydeki gerilla faaliyetlerinin düzenlenmesine ilişkin eksikliklerin giderilmesi amacıyla da

soyut olarak belirli bir strateji, somut olarak bu stratejiyi yerine getiren kişiler belirtilmektedir. Gerilla grupları da söz konusu stratejiyi yerine getiren silahlı gücü ifade etmektedir. Gerilla gruplarının insancıl hukuk norm ve kurallarından faydalanabilmesi, yukarıda bahsedilen strateji anlamında mücadelelerini bir silahlı çatışma esnasında gerçekleştirmelerine bağlıdır.

İnsancıl hukuk antlaşmalarında yer alan hükümler, iç silahlı çatışmalar esnasında aktif olan gerilla hareketlerinin hukuki yönlerinin belirlenmesi bakımından çok önemli referans kaynaklarıdır.⁵⁴ Bu sebeple insancıl hukuk kurallarından faydalanan gerilla gruplarının faaliyetlerinin terör eylemlerine kaymaması önemlidir. Schwarzenberger'in saptamasında da belirtildiği üzere gerilla grupları kendilerini askeri yapıda gören ve askeri çatışmada uyulması gereken kurallara bağlı kabul eden gruplardır. Bu açıdan bakıldığında gerilla gruplarının terör eylemleri, insancıl hukuk anlamında uluslararası hukuka aykırılık teşkil eder. İç silahlı çatışmalar bakımından değerlendirildiğinde asi grupların gerilla faaliyetleri ve buna bağlanan hukuki sonuçlar ile terörist grupların gerilla faaliyetleri ve bağlanan sonuçlar birbirinden farklıdır. Aynı şekilde silahlı çatışmanın taraflarının sahip oldukları statüler, gerçekleştirdikleri terör eylemlerinin sadece sahip oldukları statüye bağlı olarak uluslararası hukuka uygun hale gelmesini sağlamaz. Dolayısıyla bu tarz eylemler nedeniyle asi gruplar, silahlı çatışmalar hukukunun getirdiği imtiyazlardan faydalanamazlar.

Schwarzenberger'in ortak özellik olarak belirlediği her iki faaliyetin de savaş suçlarına neden olabileceği durumu ise bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Zira 1949 Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi ve Ek II. Protokol, iç silahlı çatışmalar esnasında uygulanma ihtimali olan şiddeti sınırlandırmakta, bu noktada terör eylemlerine iç silahlı çatışmalar esnasında başvurulamayacağını ortaya koymaktadır. Bu sınırın geçilmesi durumunda, yani gerilla güçlerinin terör eylemlerine başvurması halinde, çatışmanın tarafı devletin iç hukuku ya da uluslararası hukuk anlamında savaş suçlarının

taşımaktadır. (Nanda, Ved P. (2006). Terrorism as an 'Internal Conflict' under the 1977 Geneva Protocol: Defining 'Enemy Combatant' and the International/Legal Consequences, *Michigan State Journal of International Law*, Vol. 14, s. 28)

⁵⁴ Walker, William. (1988-1989). The International Law Applicable to Guerrilla Movements in Internal Armed Conflicts: A Case Study of Contra Attacks on Nicaraguan Farming Cooperatives. *New York University Journal of International Law and Politics*, Vol. 21 (1), s. 152.

söz konusu olması muhtemeldir.⁵⁵ Ulusal ya da uluslararası düzeydeki terörizm bir silahlı çatışma türü değildir. Bununla beraber silahlı çatışmalar hukukunun somut olaylarda, özellikle sivillerin korunması bakımından uygulanması ihtiyacıyla karşılaşılabılır. Bu nedenle çatışmanın tarafı olan devlet dışı aktörlerin, faaliyetlerini insancıl hukuka uygun şekilde gerçekleştirmeleri gerekir. Aksi takdirde, var olan gerilla faaliyetlerini meşru zeminden terörizme kaydırmak ve bur grupları terör örgütü ilan etmek isteyen devletler, bu amaçlarını kolayca gerçekleştirebilirler. Tam tersi açıdan ele alındığında da terör örgütlerinin bazı eylemlerini iç silahlı çatışmalar için öngörülen kurallara uygun şekilde gerçekleştirmesi onları iç silahlı çatışmanın tarafı devlet dışı örgüt haline getirmez.

Bu durumun yanı sıra, terörizmin belirli bir eşiği geçmesi durumunda iç silahlı çatışma halini alması ihtimali de tartışılmaktadır. Bu şartlar altında Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi ve Ek II. Protokol anlamında iç silahlı çatışmalar rejiminin uygulanmasının yanı sıra diğer devletlerin sürece dahil olmaları neticesinde uluslararası insancıl hukuk kurallarının uygulama alanı bulması da mümkün olabilecektir.⁵⁶ Devletlerin ulusal düzenleri içerisinde yer alan karışıklıklar, belirli objektif kriterler getirilse de, subjektif

⁵⁵ Nanda, s. 30. Klasik anlamıyla uluslararası hukukta savaş suçları savaşan taraflar (belligerents) arasında savaşın yürütülmesine ilişkin kurallara aykırılık nedeniyle ortaya çıkar. Bu davranışlar çoğu zaman, ulusal hukuk düzenlerinde ceza hukukuna aykırılık teşkil eder. Bu açıdan değerlendirildiğinde savaş suçları hem ulusal hem de uluslararası hukuk düzenlerinde bireysel cezai sorumluluk gerektirir. (Bkz. Kelsen, Hans. (1942-1943). *Collective and Individual Responsibility in International Law with Particular Regard to the Punishment of War Criminals. California Law Review*, Vol. 31 (5), s. 547). Modern ulusal ve uluslararası hukuk düzenlerinde de söz konusu eylemler nedeniyle bireysel cezai sorumluluk kabul edilmektedir. Bununla birlikte terörist eylemler nedeniyle savaş suçlarının meydana geldiğinin kabul edilmesi bir çelişkiyi de kendi içerisinde barındırmaktadır. Zira terörist gruplar, insancıl hukukun getirdiği imtiyazlardan faydalanamamakta; ancak aynı çerçevede yükümlülük altına girmektedirler. Bu çelişki, her ne kadar terörist gruplarca gerçekleştirdikleri eylemlerin silahlı çatışma olarak değerlendirilmesi gerektiği fikrini ortaya atmalarına neden olsa da, Cenevre sözleşmeleri ve Ek I. Protokol bakımından çatışmanın taraflarına terörist eylemlerde bulunmanın yasaklandığı açıktır. Bu sebeple terörist eylemleri gerçekleştirenler, çatışmanın tarafı olma niteliğine sahip gruplar olarak savaş suçları işleyebildiklerine göre, terörist grupların uluslararası hukukta açıkça yasaklanan eylemlerinden dolayı böyle bir sorumluluğu tabi tutulmaları olağan bir sonuçtur. Bu duruma dayanarak terörist gruplara insancıl hukuktan doğan haklar tanımak, terörizmi ödüllendirmek anlamına gelir.

⁵⁶ Bianchi, Andrea; Naqvi, Yasmin. (2014) Terrorism. in *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*, Andrew Clapham and Paola Gaeta (Eds.), Oxford/New York, Oxford University Press, 2014, s. 578.

bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu sebeple yukarıda da belirtildiği gibi eşik aşılmaya dahi, diğer devletlerin terör eylemlerini her zaman iç silahlı çatışma olarak değerlendirme olasılığı mevcuttur. Bununla birlikte terörizm olduğu kabul edilen bir sürecin, iç silahlı çatışma haline geldiğinin kabul edilmesi, teorik olarak mümkün olsa dahi başvurulmaması gereken bir yoldur. Zira terör örgütleri asla silahlı çatışmanın tarafı olamazlar.⁵⁷ 1368 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararının⁵⁸, terörizmin uluslararası barışa tehdit oluşturduğunu kabul ettiği bir hukuki düzen içerisinde, barış ortamını bozan söz konusu eylemleri iç silahlı çatışmaların kapsamına sokmak ya da terörizmin uluslararasılaşmış silahlı çatışma haline gelmesine vesile olmak BM Şartında öngörülen amaç ve ilkelere uygun olmadığı gibi uluslararası hukuka da aykırılık teşkil edecektir. Fiilen böyle bir durumun yaratılması, devlet destekli terörizmden başka anlama gelmez. Zira devletler söz konusu davranışlarda bulunmaları durumunda terör örgütlerine silahlı çatışmalar hukuku bakımından uluslararası hak ve yetkiler sağlayacak statüler tanıyarak, terör eylemlerini meşru gördükleri yönünde irade beyan etmiş ve terörizm mağduru devlet ülkesi üzerindeki terör eylemlerine destek vermiş olurlar.

2. İç Silahlı Çatışmanın Hukuken Uluslararası Silahlı Çatışma Kabul Edilmesi: Ulusal Bağımsızlık Hareketleri

Ulusal bağımsızlık hareketleri, bir iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması anlamında üzerinde durulması gereken kavramlardan birisidir. Söz konusu hareketler neticesinde ortaya çıkan ulusal bağımsızlık savaşlarının uluslararası nitelikte olduğu kabul edilse de bir iç karışıklığın ulusal bağımsızlık savaşı olarak kabul edilmesi ve kapsamının ortaya konması çok kolay olamamaktadır. Ulusal bağımsızlık hareketlerinin ya da savaşlarının uluslararası hukukun gri alanlarından birini oluşturduğu doktrinde kabul edilmektedir. Zira bu kavram fiili durumlar göz önüne alındığında nevi olarak bir iç silahlı çatışmayken, hukuki nitelendirmesi olarak uluslararası silahlı çatışma biçiminde değerlendirilmektedir.

Cenevre Sözleşmelerine Ek I. Protokolün 1. maddesi 4. paragrafi hükmü uyarınca, BM Şartı ve Dostça İlişkiler Bildirgesinde⁵⁹ yüceltildiği

⁵⁷ Rona, Gabor. (2004-2005). Legal Frameworks to Combat Terrorism: An Abundant Inventory of Existing Tools, *Chicago Journal of International Law*, Vol. 5(2), s. 503.

⁵⁸ UN Security Council, *Security Council Resolution 1368 [on Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts]*, 12 September 2001, S/RES/1368 (2001).

⁵⁹ UN General Assembly, *General Assembly Resolution 2625 [Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in*

üzere koloni egemenliğine, yabancı işgale ve ırkçı rejimlere karşı kendi geleceğini belirleme (self determination) hakkı çerçevesinde halkların gerçekleştirdikleri mücadeleler neticesinde meydana gelen silahlı çatışmalar 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ortak 2. maddesi kapsamına girerler. Yani bu tür silahlı çatışmalar, uluslararası silahlı çatışma olarak kabul edilir ve uluslararası silahlı çatışmalara uygulanan rejime tabi olur. Ulusal bağımsızlık hareketi içinde yer alan ve çatışmalara katılan kişiler savaşçı statüsüne de sahip olurlar.

Ulusal bağımsızlık savaşları bakımından önemli olan sorunlardan birisi, bu savaşın devlet dışındaki tarafının adlandırılması hususunda ortaya çıkmaktadır. Zira ulusal bağımsızlık hareketleri kendilerinin devlet dışı aktörler olarak görülmesine sıcak bakmamaktadırlar.⁶⁰ Bu hareketler, genellikle çatışmanın gerçekleştiği ülkenin meşru hükümeti olarak görülmek isteyip, devlet dışı aktör olarak değil devlet olarak adlandırılmayı tercih ederler. Bölgesel uluslararası örgütler de bu hareketleri üye devlet olarak kabul edebilmektedirler. Kendilerini, bir iç silahlı çatışmanın taraflarına nazaran daha özel konumda gören ulusal bağımsızlık hareketleri, uluslararası hukuk bakımından da ayrı öneme sahiptir. Bu tür gruplarla savaşan taraf ve asiler arasındaki fark, belirli bir bölgede ülkesel kontrol sağlamasalar ya da statüleri tanınmasa da, uluslararası taleplerde bulunma ve yükümlülükler üstlenme açısından ortaya çıkar.⁶¹ Yani Ek I. Protokol 1. maddenin uygulanması için ulusal bağımsızlık hareketlerinin resmen tanınmasına ihtiyaç bulunmamaktadır.⁶² Bununla beraber tanıma olmaksızın bu tür hareketlerin, olağan bir iç silahlı çatışma olarak adlandırılması durumunda ne tür bir hukuki sonucun meydana geleceği de açık değildir. Dolayısıyla tanıma her ne kadar resmi bir ön koşul olmasa da, uygulama bakımından fiili bir gerekliliktir.

accordance with the Charter of the United Nations], 24 October 1970, A/RES/25/2625 (1970).

⁶⁰ Bkz. National Democratic Front of the Philippines, Declaration of Undertaking to Apply the Geneva Conventions of 1949 and Protocol I of 1977, 5 July 1996, 17.03.2016 tarihinde <http://www.ndfp.org/ndfp-declaration-of-undertaking-to-apply-the-geneva-conventions-of-1949-and-protocol-i-of-1977-2/> adresinden erişildi.

⁶¹ Clapham, 2006, s. 274.

⁶² Fleck, Dieter. (2008). The Law of Non-International Armed Conflicts. in *Handbook of International Humanitarian Law*, Dieter Fleck (Ed.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 606.

Görüldüğü üzere, ulusal bağımsızlık hareketlerinin sahip olması gereken özellikler iki hususu gözler önüne sermektedir. Birincisi Ek II. Protokol bir yana, 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesinin öngördüğü eşikten daha düşük iç karışıklıklar ulusal bağımsızlık hareketine vücut verebilir. İkinci olarak ulusal bağımsızlık hareketinden bahsedilebilecek durumlar açıkça ifade edilmiştir.⁶³ Ulusal bağımsızlık hareketleri bir devletin ulusal egemenlik alanında meydana gelmekle birlikte uluslararası niteliktedir. Savaşın statüsünün tanınmasından farklı olarak ulusal bağımsızlık savaşları sonradan uluslararasılaşmaz. Her iki durumda da bir iç karışıklık durumu olmakla beraber, Ek I. Protokol anlamında önceden belirlenen şartların bir araya gelmesiyle, iç karışıklık en başından itibaren uluslararası silahlı çatışma niteliğindeyken, 3. madde ve Ek II. Protokol anlamında meydana gelen iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması şartlara bağlıdır. Dolayısıyla ulusal bağımsızlık hareketine nazaran çok daha yüksek eşikli iç karışıklıkların uluslararasılaşmış iç silahlı çatışma haline gelememesi bir yana, ortak 3. madde ve Ek II. Protokol kapsamında dahi iç silahlı çatışma olarak kabul edilmeme ihtimali bulunmaktadır.

Ulusal bağımsızlık savaşlarının uluslararası nitelikte olmasını sağlayan, Ek I. Protokolün 1. maddesinin 4. Paragrafının, uluslararası örf ve adet hukuku niteliğine kavuşmuş olduğu, hükmün oluşmasını sağlayan Cenevre Konferansları esnasında bu düzenlemeye yalnızca İsrail'in açıkça karşı çıkmasına dayanarak savunulabilir. Zira adı geçen düzenleme Konferansa katılan devletlerin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmiştir ve bir örf ve adet hukuku kuralının doğumundan bahsedilmesi çok da yanlış değildir. Bununla beraber bir örf ve adet hukuku kuralının oluşması için gerekli olan iki şarttan yalnızca birisi oluşmuş olup söz konusu hüküm Sözleşme'den kaynaklanmaktadır ve Sözleşmenin taraflarını bağlamaktadır.⁶⁴ Herhangi bir başkaldırı ya da isyan durumu ulusal bağımsızlık hareketi olarak kabul edilebilir; ancak bu hareketin belirlenmesi için getirilen sınırlandırma ve

⁶³ Radin, Sasha. (2013). The Current Relevance of the Recognition of Belligerency, in *Armed Conflict and International Law: In Search of the Human Face – Liber Amicorum in Memory of Avril McDonald*, Marielle Matthee, Brigit Toebesand Marcel Brus (eds), The Hague: T.M.C. Asser Press, s. 139.

⁶⁴ Cassese, Antonio. (2008). Wars of National Liberation and Humanitarian Law, in *Human Dimension of International Law: Selected Papers of Antonio Cassese*, Antonio Cassese, Paola Gaeta, and Salvatore Zappalà (Eds), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 106.

objektif şartlar, var olan sübjektifliği ortadan kaldırmamaktadır. Daha fazla insanın hayatını koruyabilmek ya da kurtarabilmek adına, böyle bir kavramın varlığını kabul etmek ve bunu örf ve adet hukuku kuralı olarak uygulama isteği olumlu bir yaklaşımdır. Ancak gelişen insan hakları hukuku çerçevesinde, bu statüye duyulan gereksinimin azalması ihtimali de bulunmaktadır. Dolayısıyla Ek I. Protokolün bahsedilen hükmünün bir rfi düzenleme olduğunu ya da olmadığını kabul etmek, uluslararası hukukun geldiği güncel aşamada dahi, kuralın ilk oluşturulduğu tarihe göre daha kolay değildir.

Ulusal bağımsızlık hareketi ile kendi geleceğini belirleme ilkesi i ie geçmiş iki kavram olarak uygulanmaktadır. Ancak kendi geleceğini belirleme ilkesinin söz konusu olduğu her durumda bir ulusal bağımsızlık hareketinden bahsedilemez. 2014 yılında Kırım halkının kendi geleceğini belirleme hakkı çerçevesinde Ukrayna'dan ayrılarak Rusya'ya katılma kararı alması da bu çerçevede değerlendirilmelidir. Yani Kırım'da yaşanan gelişmeler işgal ve sömürge rejimine karşı bu ilkeye başvurulması değil, çok uluslu bir devlet yapısı içinde yaşayan etnik grup veya azınlıkların kendi geleceğini belirleme ilkesine dayanarak ayrılmasının bir örneğidir.⁶⁵ Kendi geleceğini belirleme ilkesinin i silahlı çatışmalar bakımından uluslararasılaştırılmasıyla ulusal bağımsızlık savaşları BM'nin de yetkilerini kullanabileceği bir uygulama alanı haline gelmiş, diğer devletlerin etkin rol oynamalarına yani ulusal bağımsızlık hareketlerini tanımalarına ve hatta desteklemelerine imkan tanıyacak bir statü yaratılmıştır. Ulusal bağımsızlık hareketleri, uluslararası silahlı çatışmalara ilişkin kuralların muhatabı haline gelmiş ve uluslararası talepte bulunabilme hakkına kavuşmuştur.⁶⁶

Yukarıda ifade edilen bu haklar ve ulusal bağımsızlık hareketlerinin uluslararası silahlı çatışma niteliği tartışmalı bir durumu ortaya çıkarmıştır. Bir devletin saldırıya uğraması halinde BM şartı'nın 2(4). maddesi ihlal edilmiş olup, eğer saldırı o devletin bağımsızlığına son vermek amacını taşıyorsa, saldırıya uğrayan devlet kendi geleceğini belirleme hakkına yönelik tehdidi ortadan kaldırmak üzere BM şartı'nın 51. maddesi

⁶⁵ Abdullahzade, Cavid. (2014). Self Determinasyon ve Ayrılma Açısından Kırım Sorunu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 5, Sayı 19, 2014, s. 169.

⁶⁶ Abi-Saab, Georges. (1979). Wars of National Liberation in the Geneva Conventions and Protocols. in *Collected Courses of Hague Academy*, Vol. 165, s. 371,372.

hükümünce meşru müdafaa hakkını kullanabilir ve bu eylem uluslararası hukuka uygun hale gelir. Bir ulusal bağımsızlık savaşı söz konusu olduğundaysa, ulusal bağımsızlık hareketinin iç kendi geleceğini belirleme hakkı (internal self-determination) çerçevesinde gerçekleştirdiği mücadele, tamamen bir iç sorun olarak kabul edilmez ve diğer devletlerin müdahalesi ihtimalini doğurur.⁶⁷ BM Genel Kurulu Kararlarında da 1977 tarihli I No.'lu Protokolden önceki dönemde de ulusal bağımsızlık savaşları uluslararası toplumun genelini ilgilendiren bir durum olarak kabul edilmiştir.⁶⁸ Bu çerçevede ulusal bağımsızlık savaşlarına diğer devletlerin destek verebilmesinin kuvvet kullanma hakkını da içerip içermeyeceği tartışması beraberinde gelmiştir. Bu görüşü güçlendirmek için sömürgeciliğin daimi bir saldırı eylemini oluşturduğu ve kolektif meşru müdafaa hakkını doğurduğu ileri sürülmüştür. Buna dayanak olarak da BM Genel Kurulu'nun 3314 sayılı "Saldırının Tanımı" kararının 7. maddesi gösterilmiştir. Ancak söz konusu maddede bahsedilen mücadelenin barış içinde bir mücadele olduğu hususunda bir uzlaşmaya varılmıştır. Aksi olsa dahi BM Genel Kurulu kararlarının tavsiye niteliğinde olması ve bağlayıcılığının bulunmaması ve aynı zamanda BM Şartı'nın 2(4) ve 51. maddeleriyle uyumun sağlanması sebebiyle diğer devletlerin kuvvet kullanmalarının uluslararası hukuka aykırılık teşkil etmesi göz önünde bulundurularak bu sonuca ulaşılması gerekirdi.⁶⁹ Ayrıca söz konusu durum kendi geleceğini belirleme ilkesinin gerçekleşmesini sağlamak için gerçekleştirilse bile, bir devletin diğer bir devletin kuvvet kullanımını neticesinde bölünmesine yol açacaktır ki bu durum da uluslararası hukuka aykırıdır.⁷⁰

⁶⁷ Doehring, Karl. (2002). Self-Determination, in *The Charter of the United Nations – A Commentary Vol. I.* (second edition). Bruno Simma, Hermann Mosler, Albrecht Randelzhofer, Christian Tomuschat and Rüdiger Wolfrum (Eds.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 61.

⁶⁸ Bkz. UN General Assembly, *General Assembly Resolution 3070 [Importance of the Universal Realization of the Right of Peoples to Self-determination and of the Speedy Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples for the Effective Guarantee and Observance of Human Rights]*, 30 November 1973, A/RES/28/3070 (1973). UN General Assembly, *General Assembly Resolution 3314 [Definition of Aggression]*, 14 December 1974, A/RES/29/3314 (1974).

⁶⁹ Randelzhofer, Albrecht; Dörr, Oliver. (2012). Article 2 (4). in *The Charter of the United Nations – A Commentary Vol. I.* (third edition). Bruno Simma, Daniel-Erasmus Kahn, Georg Nolte and Andreas Paulus, Oxford/New York: Oxford University Press, s. 229.

⁷⁰ DOEHRING, s. 61.

Ulusal bağımsızlık savaşlarını bir uluslararası antlaşma ile özel bir tür uluslararası çatışma olarak adlandırmak, var olan sorunları ortadan kaldırmamaktadır. Ek I. Protokol ile getirilen sistemden önce bir iç silahlı çatışma olarak kabul edilen ve halen uluslararası örf ve adet hukuku kuralları çerçevesinde statüsü tartışılan ulusal bağımsızlık savaşı, BM Şartı çerçevesinde sömürgeciliğe karşı girişilen bir mücadeleyi ifade ettiği için uluslararası toplumun genelini etkileyen bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte uluslararası nitelikte silahlı çatışma olarak nitelendirilmesinden sonra fiilen iç çatışma olma durumu da sona ermemektedir. Bu durum da bir önceki paragrafta bahsedilen tartışmayı sona erdirmeyeceği gibi, kollektif meşru müdafaa hakkının varlığını tartışmaya açmaktadır. Aynı şekilde sözleşme hükmüyle uluslararasılaştırılmış bir iç silahlı çatışma türünün, uluslararası hukuka aykırılık teşkil edecek şekilde bir başka açıdan daha uluslararasılaşması ihtimalini beraberinde getirmektedir. Özellikle ulusal bağımsızlık hareketlerini tanımayan ve bunların mutlak anlamda iç silahlı çatışma olduğunu düşünerek hareket eden diğer devletlerin, kendi geleceğini belirleme ilkesinin söz konusu olmadığı yönündeki iradeleri çerçevesinde askeri müdahalede bulunmaları büyük karışıklıklara yer verebilecektir. Zira yukarıda da belirtildiği üzere ulusal bağımsızlık hareketleri, tanımadan bağımsız şekilde bu statüye sahip olurlar ve uluslararası silahlı çatışma niteliğindedirler; ancak bu hareket yabancı devlet tarafından asi olarak tanınır ve tanıyan devlet silahlı müdahalede bulunursa iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasını sağlayan koşullar ortaya çıkabilir. Bu durumda tanınmasa dahi uluslararası nitelikte kabul edilen silahlı çatışmanın, tanıma veya silahlı müdahale nedeniyle iç silahlı çatışma olarak nitelendirilmesi ve Ek II. Protokolün uygulama alanı bulması ihtimalleri söz konusu olur. Savaşçı statüsünde olması gereken kişiler bu statülerini kaybedebilir. Yani objektif olarak ulusal bağımsızlık savaşı olan çatışma durumu, sübjektif olarak iç silahlı çatışma olarak adlandırılabilir. İç silahlı çatışma olduğunun uyuşmazlığın tarafı devletçe kabul edilmediği durumlarda çatışmanın ulusal bağımsızlık hareketinin aleyhine sonuçlanması halinde söz konusu kişilerin terörist olarak dahi yargılanması ihtimali bulunur. İşte bu durum ulusal bağımsızlık hareketlerinin tanınmasının fiili gerekliliğini ortaya koymanın yanı sıra bir iç silahlı çatışma türünün yalnızca belirli bir metin çerçevesinde uluslararası nitelikte olduğunun kabul edilmesinin yetersizliğini de göz önüne sermektedir.

3. İç Silahlı Çatışmanın Uluslararasılaşması Bakımından Belirsizliğin Adı: Ulus Ötesi Silahlı Çatışmalar (Transnational Armed Conflicts)

Ulus ötesi silahlı çatışma, var olan bir iç karışıklık ya da çatışma durumunun adlandırılmasında ya da açıklanmasında yaşanan zorluktan dolayı ortaya çıkmıştır. Çeşitli çalışmalarda ulus ötesi silahlı gruplarla çatışma ve terörle savaş şeklinde ifade edilmeye çalışılan, bununla beraber var olan hukuki sorunları da ortadan kaldırmaktan uzak noktada bulunan ve hatta bu sorunları daha başka sorunlarla beraber ele alma gerekliliğini yaratan bir kavramdır. Esas itibarıyla diğer devletlerin bir devlet ülkesindeki karışıklığa ya da çatışmaya müdahale etmek adına yarattıkları fırsattır. Mevcut iç karışıklığın uluslararasılaştırılması çabasıdır. Ancak iç silahlı çatışmanın uluslararasılaştırılmasının dışında ulus ötesi silahlı çatışmaların terör faaliyetleriyle anılması, terörizmin iç silahlı çatışma olarak değerlendirilmesi riskini de beraberinde getirmektedir.

Zaman içerisinde belirli bir ülkesel alanda yerleşik olmayan ulus ötesi terör örgütlerinin sivil gruplara yönelik kitlesel saldırılar düzenlemeleri ve belirli devletlerin bu gruplara yönelik askeri müdahaleleri, uluslararası insancıl hukuk kurallarının uygulanmasının gerektiği yeni bir uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma türünün ortaya çıkıp çıkmadığı tartışmasını yaratmıştır.⁷¹ 2001 yılında Afganistan'da Taliban rejimine⁷² karşı El-Kaide terör örgütüyle işbirliği halinde olması nedeniyle ABD tarafından

⁷¹ Bianchi;Naqvi, s. 585. Ulusal ötesi silahlı çatışma kavramı bu açıdan iç silahlı çatışmaların yer bakımından uygulanma kriterine ters düşecek yeni bir içerik oluşturulmasına neden olur. Bu çerçevede iç silahlı çatışmalara uygulanacak kurallar yer bakımından belirli bir coğrafi ölçüte göre sınırlandırılmaz hale gelir. (Corn, Geoffrey S. (2007). Hamdan, Lebanon, and the Regulation of Hostilities: The Need to Recognize A Hybrid Category of Armed Conflict, *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vol. 40 (2), s. 341.)

⁷² Taliban rejimi müdahalenin gerçekleştirildiği tarihlerde uluslararası alanda Afganistan'ın meşru yönetimi olarak tanınmamakla beraber, ülkenin genelinde kontrolü sağlamış bulunmaktadır. Bu şartlar altında Taliban Rejiminin bir iç silahlı çatışmanın devlet dışı aktörü olarak değerlendirilmesi de muhtemel görünmemektedir. (Topal, Ahmet Hamdi. (2005) *Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı*, İstanbul: Beta Basım, s. 245) Bununla birlikte gerçekleştirilen bu müdahaleye uluslararası toplumun tamamına yakınının ve BM'nin olumlu bakması da söz konusu müdahalenin genel kabul gördüğünü göstermektedir. (TOPAL, s. 238) Taliban Rejimi, El-Kaide'ye verdiği iddia edilen destekten dolayı, terörle anılmıştır. Bu çerçevede, gerçekleştirilen müdahale Afganistan'a değil, teröre karşı bir müdahale olarak adlandırılmış, Taliban rejiminin söz konusu dönemde yönetimdeki etkin varlığı dikkate alınmaksızın savaşın tarafının iki devlet olduğu gerçeğinden kopularak, uluslararası nitelikte bir silahlı çatışma değil de teröre karşı mücadelenin var olduğu doktrini ortaya konmaya çalışılmıştır.

gerçekleştirilen silahlı müdahale ve 2006 yılında İsrail'in Lübnan'da Hizbullah'a karşı yürüttüğü savaşların bu kapsamı oluşturduğu iddia edilmiştir. Temel kriter olarak da söz konusu ulus ötesi grupların belirli bir devlet adına hareket etme yetkisine sahip olması gösterilmiştir. Bununla beraber söz konusu olayların böyle bir içerik oluşturup oluşturmadığı konusunda genel uzlaşma yoktur.⁷³ Konuya ilişkin yaklaşım çok ilginç bir tartışmanın doğmasına neden olmaktadır. Öncelikle devlet adına hareket eden grup, adı her ne olursa olsun, o devletin egemen yetkilerini elinde bulduran gruptur. Bu durumda söz konusu gruba yönelik olduğu iddia edilen askeri müdahale, yönetimi hukuka aykırı şekilde ele geçirilmiş olsa da devlete karşı gerçekleştirilen müdahale anlamına gelir. Bir devlete karşı gerçekleştirilen askeri müdahalenin de uluslararası silahlı çatışma kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. İkinci olarak terörist grubun devlet adına hareket etme yetkisine sahip olduğunu kabul etmek, o grubun terörist değil, meşru hükümet olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Aslında ortada uluslararası nitelikte silahlı çatışma durumu bulunmaktadır; ancak ulus ötesi silahlı çatışma kavramı kullanılarak terör eylemleri iç silahlı çatışma kapsamına sokulmakta, daha sonra da bu iç silahlı çatışma tekrar uluslararasılaştırılarak terörle mücadele olarak adlandırılmaktadır. Bir başka ifadeyle uluslararası bir silahlı çatışma, adı değiştirilerek meşrulaştırılmaya çalışılmakta (ki yine BM Şartı 2(4) anlamında bir uluslararası hukuka aykırılık söz konusudur) ve üstüne kavramsal bir kargaşa yaratılarak terörizm, iç silahlı çatışma, yetkili otorite ve hükümet gibi kavramlar kapsamlarıyla örtüşmeyecek biçimde kullanılmaktadır.

İsrail, Filistinli gruplara karşı gerçekleştirdiği askeri operasyonları da aynı kapsamda değerlendirmektedir. Oysa onlarca yıldır süregelen uyuşmazlıklar İsrail ve Filistin arasındaki çatışmaların uluslararası nitelikte olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir.⁷⁴ Ayrıca İsrail'in bu yöndeki tutumu farklı sonuçlara da yol açabilir. Öncelikle İsrail'in iradesinin ulusal ötesi bir silahlı çatışmanın varlığı yönünde olması, bir devletin terörist grup olarak adlandırılması anlamına gelmektedir. Yukarıdaki açıklamalarda da belirtildiği üzere iç karışıklığın, iç silahlı çatışmadan terörizme kadar herhangi bir adla adlandırılması tamamen sübjektif bir değerlendirmedir. Ancak ulusal ötesi silahlı çatışma kavramını kabul etmek egemen bir devletin terörist olarak adlandırılması sonucuna yol açabilecektir.

⁷³ Marauhn; Ntoubandi, para. 7.

⁷⁴ Fleck, s. 608.

Dolayısıyla gerçekten uluslararası terörizme karşı savaşılan durumlarda dahi, terörü engellemek adına var olan uluslararası hukuk kural ve ilkelerine aykırı hareket edilmemesi önemlidir. Zira bir devletin terörist grup olarak adlandırılması ihtimali, iç silahlı çatışmaların niteliğinin belirlenmesi meselesinden çok daha vahim sonuçlar yaratmaya adaydır.

Bir başka açıdan terörist grupları belirli silahlı çatışma türünün tarafı yapmaya çalışmak da yanlıştır. 2001 yılında Afganistan'a gerçekleştirilen müdahale, bazı devletlerce reddedilse de, El Kaide'nin savaştan statüsünün getirdiği belirli hakların muhatabı olması imkanını yaratmıştır. Hatta "teröre karşı savaş" kavramı, terörizmin bir silahlı çatışma türü olarak görülmesi bakımından eşik tartışmasının yaratılmasına neden olmuştur.⁷⁵ Ayrıca iç silahlı çatışmalarda öngörülmediği şekilde teröristlere savaştan statüsünün tanınması ya da bu yapılmaya bile bu kişilerin imtiyazsız savaştan olarak nitelendirilmesi ihtimali de terörle mücadelenin yanlış yöne çekilmesi ihtimalini doğurur.⁷⁶ Ulus ötesi silahlı çatışma kavramının kabulü yeni bir silahlı çatışma türünün yaratılması anlamına gelir. Bu şartlar altında da terörist gruplar taraf kabul edilir. Taraf kabul edilmek de insancıl hukuk anlamında haklar yaratır. Bir iç silahlı çatışmada dahi taraf olmaması gerektiği savunulan terörist gruplar uluslararası silahlı çatışmanın tarafı haline gelirler.

Ulus ötesi silahlı çatışma kavramının yarattığı sorunlardan birisi de uluslararası nitelikte olmayan bütün çatışma türlerinin iç silahlı çatışma olarak adlandırılması ihtimalidir.⁷⁷ Zira terörizme karşı savaşılmaması, iç karışıklığın uluslararasılaştırılmasıdır. Uluslararası toplumun geneli tarafından teröre karşı savaş olumlu karşılanırsa da uzun vadede bu savaşın tarafı olan teröristlerin devlet dışı aktör olarak adlandırılıp, iç silahlı çatışmanın süjesi haline getirilebilmesi riski bulunmaktadır. Bu nedenle iç silahlı çatışmaların kavramsal çerçevesinin bu tür terörist eylemleri kapsamaması en makul çözümdür. Ancak ABD Yüksek Mahkemesi,

⁷⁵ Clapham, Andrew. (2015). The Concept of International Armed Conflict. in *The 1949 Geneva Conventions: A Commentary*, Andrew Clapham, Paola Gaeta and Marco Sassoli (Eds.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 12.

⁷⁶ Heintze, Hans Joachim. (2007). Do Non-State Actors Challenge International Humanitarian Law, in *International Humanitarian Law Facing New Challenges*, Wolff Heintschel von Heinegg and Volker Epping (Eds.), Berlin/Heidelberg/New York: Springer, s. 167.

⁷⁷ Sassoli, Marco. (2004). Use and Abuse of the Laws of War in the 'War on Terrorism'. *Law and Inequality*, Vol. 22 (2), s. 200.

Hamdan v. Rusfeld davasındaki kararında konuya oldukça geniş bir bakış açısı getirmiş ve her iki tarafı da devlet olmayan silahlı çatışmaların iç silahlı çatışma sayılacağı hükmüne varmıştır. Böylece El Kaide Terör Örgütü her ne kadar devlet olmasa da Cenevre Sözleşmelerinin tarafı olan Afganistan ülkesinde ABD ile El-Kaide arasında gerçekleşen çatışmalara, Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesinin uygulanabileceği sonucuna ulaşmıştır. Buna gerekçe olarak da III No.'lu 1949 Cenevre Sözleşmesi'nin 3. maddesine ilişkin resmi yorumu göstermektedir. Mahkeme, Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin 3. maddeye ilişkin söz konusu yorumunda iç silahlı çatışmaların daha geniş nitelikte ele alınmasının gerektiğini ve maddeye ilişkin ilk taslak metnin daha geniş bir uygulama alanı sağladığını ifade etmesinden hareketle, Afganistan'daki durumu iç silahlı çatışma olarak değerlendirmiştir.⁷⁸ Ancak burada açıkça sadece silahlı çatışmalar Sözleşme'nin 3. maddesinin kapsamına sokulmuş olup, bu durum iç silahlı çatışmaların uygulama alanının genişletilmesi değil, daraltılması sonucunu doğurmuştur.⁷⁹ Amerikan Yüksek Mahkemesi'nin bu konudaki düşüncesi uluslararası hukukun genelinde kabul görmeye başlamadan önce uluslararası terörizmin ne olduğunu açıklayan düzenlemelerin yapılması zorunluluk haline gelmiştir.

4. Savaşan Statüsünün Tanınması (Recognition of Belligerency)

İç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması konusunda en önemli aşamalardan birisi olan, devlet dışı aktörlere savaşan statüsünün tanınması konusunun iki açıdan ele alınması gereklidir. Bunlar silahlı çatışmanın tarafı devlet tarafından tanınma ve diğer devletler tarafından tanınmadır. Ayrıca başkaldıran bir grubun çatışmanın tarafı devletçe asi olarak tanınmasının, yukarıda kısaca değinildiği üzere savaşan statüsü olarak tanınma anlamına gelip gelmediğinin de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Savaşan statüsünün tanınması, hükümetlerin tanınmasıyla karıştırılmamalıdır. Hükümetlerin tanınmaları devletler arası ilişkileri etkilemekle beraber, savaşan statüsünün tanınması mevcut bir çatışmanın devam ettiği döneme özgülenmiş bir statüdür. Başkaldıran grupların başarısızlığı uğramaları savaşan statülerini doğrudan ortadan kaldırırken,

⁷⁸ Salim Ahmed HAMDAN (Petitioner) v. Donald H. RUMSFELD (Secretary of Defence), No. 05-184, 548 U.S. S. Ct. 2006, 29 June 2006, s. 68.

⁷⁹ Shamir-Borer, Eran (2007). Revisiting Hamdan v. Rumsfeld's Analysis of the Laws of Armed Conflict. *Emory International Law Review*, Vol. 21, s. 610.

başarılı olmaları durumunda ise hükümet olarak tanınmaları için gerekli olan objektif kriteri kazanmış olurlar.⁸⁰ Ancak söz konusu objektiflik uluslararası savaşılan statüsünü tanıyan ya da tanımayan devletler bakımından hükümetin tanınması için bir zorunluluk ya da yükümlülük doğurmaz. Savaşılan statüsünün tanınması tanıyan devlet bakımından da sübjektif bir durum yaratır. Bu statüyü tanımayan devletler, başkaldırının başarılı olması durumunda söz konusu grupları meşru hükümet olarak tanıyabilecekleri gibi, savaşılan statüsünü tanıyan devletler yeni oluşan hükümeti tanımayabilirler. Savaşılan statüsünün tanınması tanıyan devletle silahlı grup arasında belirli bir hukuki durum yaratmakla beraber, bahsedilen bütün bu statüler sübjektif nitelik taşımakta olup, hükümetin tanınmasıyla ilgili herhangi bir zorunluluk getirmemektedir.

Savaşılan statüsünün diğeri bir devlet tarafından tanınması durumunda, tanıyan devletin, çatışmanın taraflarına karşı tarafsızlık hukukuna uygun şekilde hareket etmesi gerekir. Genel kabul, yabancı devletin bu statüyü tanınmasının yalnızca kendisi açısından iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması sonucunu doğuracağıdır.⁸¹ Yabancı devlet savaşılan statüsünü tanıdığı takdirde, çatışmanın taraflarından herhangi birisine destek vermemekle yükümlü olur. Söz konusu tanıma, çatışmanın tarafları arasındaki ilişkide değışiklik yaratmaz.⁸² Klasik uluslararası hukuk yaklaşımında bu konuda tam tersi görüşün savunulduğuna da rastlanmaktadır. Buna göre bir diğeri devletin iç silahlı çatışmanın devlet dışı aktör olan tarafına savaşılan statüsünü tanınmasıyla, söz konusu çatışma, çatışmanın tarafları bakımından uluslararası hukukun kurallarına uygun bir şekilde yürütülmesi gereken uluslararası silahlı çatışma durumunu doğurur.⁸³ Bu görüşün kabul edilmesi durumunda tek bir yabancı devletin savaşılan statüsü tanınması, mevcut iç silahlı çatışmanın savaşılan taraflar ve uluslararası toplumun tamamı bakımından uluslararasılaşması sonucunu doğuracak yani savaşılan statüsü *erga omnes* olacaktır. Zira savaşılan taraf statüsüne kavuşan

⁸⁰ Riedel, Eibe H. (1982). Recognition of Belligerency. in *Encyclopedia of Public International Law, Vol. 4*, Amsterdam/New York/Oxford: North-Holland Publishing Company, , s. 168.

⁸¹ Pazarcı, Hüseyin. (2006). *Uluslararası Hukuk Dersleri – 4. Kitap* (2. Bası), Ankara: Turhan Kitabevi, s. 143.

⁸² Radin, s. 123.

⁸³ Meray, Seha L. (1968). *Devletler Hukukuna Giriş Birinci Cilt*. (3. Bası). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 291.

aktör, tarafı olduğu iç silahlı çatışmanın kendisi açısından uluslararası nitelikte olduğunun kabul edilmesi sebebiyle insancıl hukuk kurallarına uygun hareket ettikçe, gerçekleştirdiği faaliyetlerin uluslararası hukuka uygun olduğunu ileri sürebilecektir. Çünkü diğer devletler bunu kabul etmeseler bile mevcut uyuşmazlık bir uluslararası silahlı çatışma halini almış olacaktır. Oysa bir iç karışıklığın tarafına sübjektif ve kötü niyetli şekilde savaştan statüsü tanınması mümkündür. Böyle bir durumda meşru hükümetin hak etmediği yükümlülüklerle karşı karşıya kalmasının yanı sıra, uluslararası barış ve güven ortamını tehdit eden sonuçlar ortaya çıkabilir. Ayrıca diğer devletler bakımından kabul etmedikleri bir durumun sonuçlarının uluslararası hukuka uygun olmasını kabul etme yükümlülükleri doğar. Dolayısıyla günümüzde iç silahlı çatışma savaştan statüsü tanınan durumlarda da çatışmanın tarafları bakımından uluslararasılaşmaz ve iç silahlı çatışma olmaya devam eder. Aksi takdirde tek bir devletin tanıma beyanı ile bütün uluslararası toplum yükümlülük altına girer.

İç silahlı çatışmanın tarafı olan devletin, mücadele halinde olduğu gruba savaştan statüsünü tanıması durumunda ise, var olan silahlı çatışma uluslararası nitelik kazanır ve diğer devletler açısından onların tanıma beyanına ihtiyaç duyulmaksızın *erga omnes* etki yaratır. Bu durumda bir diğer devletin savaştan statüsünü tanımasından farklı olarak, yabancı devlet, tarafsızlıkla yükümlü değildir. Savaştan taraflardan herhangi birine yardım ve destekte bulunabilir. Bununla birlikte çatışmanın tarafı devlet diğer devletlere karşı tarafsızlık hukuku çerçevesinde hareket etmek zorundadır. Savaştan statüsünü kazanan devlet dışı aktörün tarafında çatışmalara katılan kişiler, uluslararası hukukun izin verdiği şekilde bağımsızlık ve savaş esiri gibi durumlar da dahil olmak üzere, bütün yönleriyle savaştan statüsünü kazanırlar ve bu statünün getirdiği haklardan faydalanırlar.⁸⁴ Savaştan statüsünü kazanan taraf, bu kazanımdan itibaren, abluka altına alma, araçları durdurma ve arama, cephaneyi müsadere etme ve özel mahkemeler oluşturma gibi pek çok yetkinin sahibi olur ve bu nedenle de çatışmanın tarafı devletçe bu statünün tanınması ihtimali çok düşüktür.⁸⁵ Kendisine başkaldırdığı devletçe savaştan statüsü tanınan devlet dışı aktör mücadele halinde olduğu devletle eşit şartlarda ve aynı uluslararası güvencelerle çatışmaları yürütme hakkı kazanır.⁸⁶

⁸⁴ Melzer, 2012, s. 516.

⁸⁵ Sivakumaran, s. 14, 15.

⁸⁶ Revisión constitucional del "Protocolo adicional a los Convenios de Ginebra del 12 de agosto de 1949, relativo a la protección de las víctimas de los conflictos armados sin

Çatışmanın tarafı devletin karşı tarafa savaşılan statüsü tanınmasının getirdiği geniş hak ve yetkiler, bu yola başvurulmasını pek mümkün kılmasa da, bir silahlı çatışmanın esas itibarıyla uluslararasılaşmasını sağlayan en kesin yoldur. Zira söz konusu devletin bu hakkı tanınmasıyla artık, uluslararası toplumda var olan tartışma son bulmaktadır. İç karışıklığın, iç silahlı çatışma mı yoksa terör hareketi mi olduğu yönündeki tartışmalar dahi bir kenara bırakılarak, uluslararası silahlı çatışma durumu kabul edilmektedir.⁸⁷ Yabancı devletin savaşılan statüsünü tanıması durumunda ise çatışmanın tarafı devlet, var olan durumu iç silahlı çatışma olarak dahi adlandırmak zorunda değildir. Mevcut durumu, ülkedeki terör hareketi olarak adlandırmaya devam etmesi ya da bu harekete dahil olan kişileri vatana ihanetle suçlamasının önünde engel bulunmamaktadır. Bununla beraber savaşılan statüsünü tanıyan yabancı devletin, bu statüyü tanıdığı grubun davranışlarını uluslararası silahlı çatışmalar hukukundan kaynaklanan yükümlülükler çerçevesinde değerlendirmesi zarureti doğar. Zira bu devlet, kendisi açısından bu durumu uluslararasılaştırmış bir iç silahlı çatışma haline getirmiş olur. Bu nedenle de söz konusu grup bir terör örgütü dahi olsa, onun eylemlerini ancak silahlı çatışmanın taraflarının terör eylemlerine başvurması durumunda insancıl hukuk kurallarının ihlal edilmesi çerçevesinde değerlendirebilir.

Asi statüsünün, çatışmanın tarafı devletçe tanınması durumu ise başka bir boyuttur. Asi statüsünün bu yönüyle tanınmasının, savaşılan statüsünün tanımı anlamına gelmesi gerektiği, zira söz konusu statü tanınmasa da ortada iç silahlı çatışma olduğu görüşü savunulabilir.⁸⁸ Ancak göz ardı edilen nokta şudur; iç silahlı çatışmalar 1949 Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi ve Ek II No.'lu Protokol çerçevesinde ele alınmaktadır. Bir iç karışıklık veya çatışma durumunun bu kapsama girdiğinin tespitinin de çok kolay olmadığı hususu yukarıda irdelenmiş olup, bu düzenlemelerin uygulama alanı bulması

carácter internacional (Protocolo II)" hecho en Ginebra el 8 de junio de 1977, y de la Ley 171 del 16 de diciembre de 1994, por medio de la cual se aprueba dicho Protocolo, Corte Constitucional de Colombia, Sentencia No. C-225/95, REF: Expediente No. L.A.T.-040, s. 96, 14 vd.

⁸⁷ Bkz. Barnes, Richard. (2005). Of Vanishing Points and Paradoxes: Terrorism and International Humanitarian Law. in *International Conflict and Security Law – Essays in Memory of Hilaire McCoubrey*. Richard Burchill, Nigel D. White and Justin Morris (Eds.), Cambridge/New York: Cambridge University Press, s. 152.

⁸⁸ Detter, s. 43.

açısından objektif veriler ortaya konması için asi statüsünün tanınmasını kullanma ihtimali de bulunmaktadır.⁸⁹ Yani somut olaya göre farklı yorumlar yapabilmek mümkün olmakla beraber, çok sık rastlanmayan bu tanıma beyanlarının iki ayrı durumun belirlenmesi bakımından kriter haline getirilmesi daha doğru bir yöntemdir. Çatışmanın tarafı devletin asi statüsünün tanınmasıyla iç karışıklık durumunun aslında iç silahlı çatışma olduğu, savaştan statüsünün tanınmasıyla da iç silahlı çatışmanın uluslararasılaştığı ve uluslararası silahlı çatışmalara uygulanacak uluslararası hukuk norm ve kurallarının uygulama alanı bulacağı kabul edilmelidir. Aksi takdirde çatışan devletin tanıdığı her statü iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması sonucunu doğuracaktır. Oysa iç silahlı çatışmanın varlığının tespiti bakımından da kesin ve objektif kriterlere ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla yukarıda da üzerinde durulduğu şekliyle başkaldıran, asi ve savaştan taraf kavramları arasındaki farkın ortaya konmasındaki zorluğa rağmen, bu ayrımın savaştan devletçe yapılması durumunda, söz konusu kavramların amaçlarına uygun içerikler oluşturması sağlanmış olur.

Savaştan taraf ve asi statülerinin tespiti bakımından kullanılmaya elverişli bir başka veri de uluslararası sorumluluk bağlamında kullanılabilir. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 2001 tarihli Devletlerin Uluslararası Haksız Fiillerinden Doğan Sorumluluğuna İlişkin Taslak Metninin 10. maddesinde ayaklanan bir grubun, hükümeti ele geçirmesi durumunda, ayaklanma esnasında meydana gelen sonuçlardan devlet adına sorumlu olacağını ifade etmektedir.⁹⁰ Bu çerçevede mevcut çatışmanın iç ya da uluslararası silahlı çatışma olduğuna bakılmaksızın, asi ve savaştan taraf statüsü tanınmış olan grubun, çatışmadan galip ayrılması durumunda çatışma süresince gerçekleştirdiği uluslararası hukuka aykırı eylemlerinden dolayı uluslararası sorumluluğu doğacaktır.⁹¹ Ayrıca çatışma süresince devlet dışı aktöre her iki statüden biri tanınmamış olsa dahi, gerçekleşen iç silahlı çatışma, uluslararası sorumluluk çerçevesinde sonuçları itibarıyla uluslararasılaşmış olacaktır. Dolayısıyla söz konusu gruplara herhangi bir

⁸⁹ Savaştan statüsünün tanınmasından bahsedilirken, asi ve savaştan taraf ayrımına yer verildiğine de rastlanmaktadır. Hatta bu ayrımı pekiştirmek adına "asilere savaştan statüsünün tanınması" ifadesi kullanılmaktadır. (Bkz. Fleck, s. 617.)

⁹⁰ ILC, Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, UN Doc. A/Res/56/83, 12 December 2001.

⁹¹ Clapham, 2006, s. 286.

statü tanınmasa da, çatışma süresince meydana gelen insancıl hukuk ihlallerinden dolayı sorumlu olmaları ihtimali, yine iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması sonucunu doğurabilecektir. Çatışma halinde olduğu devlet tarafından savaştan statüsünün tanınması çok düşük olan silahlı grupların bu statüleri, çatışmalar sona erdikten sonra ortaya konabilecektir. Yani onların gerçekleştirdikleri insancıl hukuk ihlallerinden sorumlu tutulabilmeleri ancak çatışmalar bittikten sonra uluslararasılaşmış bir iç silahlı çatışmanın tespitine ve dolayısıyla savaştan statüsüne bağlıdır. Taslak metnin ilgili maddesinden ve bu maddenin yorumundan tam olarak bu yönde bir anlam çıkarılabilmesi maddenin amacının sınırlarını zorlamaktır. Ancak söz konusu metnin bahsedilen maddesi hem savaştan statüsünün hem de uluslararasılaşmış bir iç silahlı çatışmanın gerçekleştiğinin belirlenmesiyle, gerçekleşen insancıl hukuk ihlallerinin yarattığı hukuka aykırılıkların ve varsa zararların ortadan kaldırılması bakımından insan onuruna önem veren bir sistemin oluşturulmasını sağlar.

5. Üçüncü Tarafın Müdahalesi

Bir iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasını sağlayan önemli faktörlerden birisi de söz konusu silahlı çatışmaya üçüncü bir yabancı gücün askeri kuvvetleriyle müdahalede bulunmasıdır.⁹² Üçüncü taraf ya da yabancı güç kavramları, diğer bir devleti veya bir uluslararası örgütü ifade etmek için kullanılır. Müdahale çatışmanın taraflarından herhangi birini desteklemek amacıyla yapılabilir. Devletin iç silahlı çatışma durumundan kurtarılması ya da çatışmanın tarafı devlet dışı aktörün korunması ve desteklenmesi amacıyla müdahalede bulunulabilir.

Üçüncü tarafın askeri müdahalesi sonucu iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması durumunda, diğer uluslararasılaşma durumlarına göre daha farklı şartlar ortaya çıkacaktır. Zira bu şartlar altında mevcut iç silahlı çatışma da varlığını devam ettirebilecektir. Konuya ikili bir ayırım yaparak yaklaşmaktadır. Buna göre müdahale sonrasında iç silahlı çatışmanın devamı halinde taraflar arasında Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesinin; müdahalede bulunan devletle, müdahalede bulunan devlet ülkesi üzerindeki meşru hükümet arasındaki silahlı çatışmalara uluslararası

⁹² Gasser, Hans Peter. (1983). Internationalized Non-International Armed Conflicts: Afghanistan, Kampuchea and Lebanon, *American University Law Review*, Vol. 33, 1983, s. 145.

silahlı çatışmalara uygulanan insancıl hukuk kurallarının uygulanması gerekmektedir.⁹³ Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, yabancı devletin müdahalesi bir iç silahlı çatışmanın sadece uluslararasılaşması bakımından değil, aynı zamanda tespiti açısından da önemlidir. Daha önce de üzerinde durulduğu üzere, bir iç silahlı çatışmanın var olduğunun ortaya konması çok çeşitli ihtimallerin bir araya gelmesine bağlıdır. İç silahlı çatışma durumu, tamamen farklı bir adla anılıp sona erebilir ve hiçbir zaman da iç silahlı çatışma olarak adlandırılmayabilir. Bu sebeple, mevcut iç silahlı çatışma durumuna müdahale eden üçüncü taraf, aynı zamanda bu çatışmanın bir iç silahlı çatışma olarak belirlenmesinde pay sahibi olabilecektir. Bununla birlikte iç silahlı çatışma uluslararasılaşmamış olacak ve bu iç silahlı çatışmadan bağımsız başka bir uluslararası silahlı çatışma ortaya çıkacaktır. Ancak iç silahlı çatışmanın hiçbir koşulda uluslararasılaşmayacağı düşünülmemelidir. Bu ayırım, müdahalenin niteliği dikkate alınarak değerlendirilmelidir.⁹⁴ Müdahale neticesinde iç silahlı çatışmanın varlığının devam etmesi gibi uluslararasılaşması ihtimali de bulunmaktadır.

BM Şartı'nın 2/7. maddesinde düzenlenen devletin iç işlerine müdahale etmeme ve 2/4. maddesinde düzenlenen kuvvet kullanma yasağı dikkate alındığında, üçüncü tarafın askeri güçleriyle bir başka devlete müdahalede bulunmasının yasaklandığı açıktır. Ancak devletler iç silahlı çatışmaların uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumlar yaratması gerekçesine dayanarak, silahlı kuvvet kullanımlarını meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar.⁹⁵ Bu husus kuvvet kullanma hukukuna ilişkin olup bu çalışmanın konusunu oluşturmaz. Burada üzerinde durulması gereken iç silahlı çatışmayla ilgili müdahalenin uluslararası hukuka uygun olsun ya da olmasın, o iç silahlı çatışmayı uluslararasılaştırması sorunsalıdır. Müdahale neticesinde bir iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması, müdahalenin niteliğine göre de farklılık gösterir. Söz konusu müdahalenin insani müdahale ya da çatışmanın tarafı devletin davetiyle müdahale olması uluslararası arenada farklı değerlendirmelerin ortaya konması sonucunu doğurabilmektedir. Bu nedenle eş paydada yer almakla beraber, müdahalenin niteliğinin müdahalede bulunan güce biçtikleri paylar farklı olmaktadır.

⁹³ Schindler, s. 150.

⁹⁴ Pazarıcı, s. 143, 144.

⁹⁵ Meron, Theodor. (2000). The Humanization of Humanitarian Law, *American Journal of International Law*, Vol. 94(2), s. 247.

Devletler, içinde buldukları iç silahlı çatışma nedeniyle üçüncü tarafın desteğine ihtiyaç duyabilir. UAD de üçüncü tarafın, meşru hükümetin davetiyle, davetin sınırları içinde kalmak şartıyla iç silahlı çatışmaya müdahale edebileceğini ifade etmektedir.⁹⁶ Devletlerin böyle bir destek talebinde bulunması, iç karışıklığı iç silahlı çatışma durumu olarak kabul ettikleri anlamına gelmez. Ancak bir iç silahlı çatışmanın mevcudiyetinin kabul edildiği durumlarda, üçüncü bir tarafın çatışmanın sona erdirilmesi için davet edilmesi söz konusu olabilir. Bu şekilde gerçekleştirilen müdahale, çatışmanın her iki tarafı da farklı üçüncü taraflardan destek almadıkça mevcut iç silahlı çatışmayı uluslararasılaştırılmaz.⁹⁷ Bununla beraber üçüncü tarafın meşru hükümet tarafından davet edilmesi meşru hükümetin davet edilen devletçe tehdit edilmesi ya da zorlanması neticesinde gerçekleşirse söz konusu şartlar altında uluslararası hukuka aykırı kuvvet kullanılmış olur.⁹⁸ Bu durumda iç silahlı çatışma da uluslararasılaşır. Davetin, devletin kendi iradesiyle gösterdiği rızayla gerçekleşmesi, üçüncü tarafın yardımını ortaya koyarken, iradesi sakatlanmış şekilde beyan edilen davet, uluslararası nitelikte silahlı çatışma durumunun oluşmasına neden olur. Bu durum yalnızca meşru hükümetle yabancı devlet arasında uluslararası silahlı çatışma durumu oluşmasına neden olmaz, aynı zamanda iç silahlı çatışmanın da uluslararası niteliğe ulaşması sonucunu doğurur. Hatta şartların oluşması halinde devlet dışı silahlı grupların, işgal rejimine karşı kendi geleceğini belirleme ilkesi çerçevesinde ulusal bağımsızlık savaşı yürütmeleri de söz konusu olabilir.

Bu konuda bir başka sorun Libya örneğinde yaşanmıştır. 2011 yılının şubat ayının ortalarında başlayan protesto gösterilerinin ülke genelinde şiddet olaylarına dönüşmesi ve Kaddafi rejiminin başkaldıran gruplara yönelik silahlı saldırıları, uluslararası kamuoyunda büyük yankı uyandırmıştır. Libya Ulusal Geçici Konseyi yaşanan sivil ölümleri ve artan şiddet olayları nedeniyle Kaddafi rejimine karşı, yabancı devletleri

⁹⁶ Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, para. 246. Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), Judgement, 19 December 2005, 2005 ICJ Rep., para. 52.

⁹⁷ Nolte, Georg. Intervention by Invitation. in R. Wolfrum (ed), *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2008 –, online edition, 14.12.2015 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>] adresinden ulaşıldı. para. 25.

⁹⁸ Le Mon, Christopher J. (2003). Unilateral Intervention by Invitation in Civil Wars: The Effective Control Test Tested. *New York University Journal of International Law and Politics*, Vol. 35 (3), s. 743.

müdahalede bulunmaya davet etmiş, BM Güvenlik Konseyi'nin 1973 sayılı kararı⁹⁹ çerçevesinde müdahale gerçekleştirilmiş ve daha sonra müdahaleler devam ederken Ulusal Konsey meşru hükümet durumuna gelmiştir. Davet, meşru hükümet tarafından gerçekleştirilmediği için koalisyon güçleriyle Kaddafi arasındaki mücadele tamamen uluslararası bir nitelik göstermiştir. Yani mevcut iç silahlı çatışma bu müdahaleyle uluslararasılaşmıştır. Ancak müdahalenin amacı sivillerin korunması olduğu için davet yoluyla müdahale kaynaklı değil, insani müdahale ya da koruma yükümlülüğü çerçevesinde müdahale nedeniyle uluslararasılaşma söz konusudur.¹⁰⁰ Bununla birlikte Geçici Konseyin meşru hükümet durumuna gelmesiyle beraber, durum karmaşık bir hal almıştır. Zira Geçici Konseyin bu aşamadan sonra da yabancı güçlerin Kaddafi'ye karşı operasyonlara devam etmesine rıza göstermesi, uluslararası silahlı çatışmanın iç silahlı çatışma haline gelmesine neden olmuştur.¹⁰¹ Bunun nedeni, Kaddafi yönetiminin yetkilerini kaybetmesi ve devlet dışı aktör olarak çatışmalara devam etmiş olmasıdır. Bu şekilde gerçekleşen süreç de iç silahlı çatışma esnasında, meşru hükümete destek verilmesi şeklinde dönüşüme uğramıştır.

Buradan çıkan sonuç açıktır. Davet yoluyla müdahale, iç silahlı çatışmaları, müdahalede bulunan devletin baskısıyla davet olmadıkça uluslararasılaştırılmaz. Davetin meşru hükümet dışında, çatışan taraflardan biri vasıtasıyla gerçekleşmiş olması da davet yoluyla değil ancak insani müdahale, koruma yükümlülüğü veya meşru müdafaa nedeniyle ya da başka tür silahlı kuvvet kullanımı neticesinde bir uluslararasılaşma sağlar. Müdahalenin bir devlet tarafından gerçekleştirilmesi, çatışmanın iç silahlı çatışma ya da devletler arası uluslararası silahlı çatışma olup olmadığının ortaya konması ihtiyacını doğurur. Bosna-Hersek'teki silahlı çatışmalar bu bakımdan tartışılmıştır. Bosna-Hersek'in Yugoslavya'dan ayrılmasından sonra Bosna Sırplarının tepkileri neticesinde meydana gelen iç silahlı çatışmalar, Yugoslavya'da yer alan Sırp Kuvvetlerinin Bosna Sırplarına desteğiyle ve son olarak Sırp Kuvvetlerinin başta Srebrenica katliamı olmak üzere doğrudan askeri müdahaleleriyle uluslararasılaşmıştır. Yugoslavya, her

⁹⁹ UN Security Council, *Security Council Resolution 1973 [Libya]*, 17 March 2011, S/RES/1973 (2011).

¹⁰⁰ Libya'da gerçekleşen askeri müdahalenin koruma sorumluluğu kapsamındaki değerlendirmesi için bkz. Halatçı Ulusoy, Ülkü. (2013). Uluslararası Hukuk Açısından Libya ve Suriye Örneğinde Koruma Yükümlülüğü, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 4, Sayı 14, 2013, s. 279 vd.

¹⁰¹ Johnston, Katie A. (2012). Transformations of Conflict Status in Libya. *Journal of Conflict and Security Law*, Vol. 17 (1), s. 108.

ne kadar Sırp Kuvvetlerinin eylemlerinin kendisiyle ilgisi olmadığını iddia etse de Sırp Kuvvetlerinin kendi içindeki etkinliği bu durumu tartışılır kılmaktadır.¹⁰² Aynı şekilde Bosna-Hersek ülkesinde bulunan Hırvatların başkaldırıları Hırvatistan'ın askeri müdahalesiyle de uluslararasılaşmıştır. Hırvatistan, 1994 yılından sonra Bosna-Hersek ülkesinde bulunan askeri gücünün varlığını her ne kadar daha önce yapılan bir anlaşmaya dayandırmaya çalışsa da 752 sayılı Güvenlik Konseyi¹⁰³ kararına aykırı hareket etmiş ve Bosna-Hersek'in rızasını iddia etse de hem uluslararası bir silahlı çatışmanın hem de uluslararasılaşmış bir iç silahlı çatışmanın varlığına yol açmıştır.¹⁰⁴

Uluslararası örgütlerin müdahalesi de iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşmasında belirleyicidir. İster BM, ister BM'nin yetkilendirmesiyle veya tamamen uluslararası hukuka aykırı şekilde kuvvet kullanarak ve BM'nin yetkilendirmesi olmaksızın bir uluslararası örgütün müdahalesi, müdahale edilen iç silahlı çatışmayı uluslararasılaştırır. NATO, Sırp Kuvvetlerinin Kosova'da neden olduğu sivil ölümlerin önüne geçmek ve BM Güvenlik Konseyi'nin 1160¹⁰⁵ ve 1190¹⁰⁶ sayılı kararlarında öngörülen amaçları gerçekleştirmek için BM Güvenlik Konseyi'nin yetkilendirmesi olmaksızın önce Yugoslavya üzerindeki Sırp hedeflerine (13 Ekim 1998) ve daha sonra Yugoslavya Devletine (24 Mart 1999) yönelik hava saldırıları gerçekleştirmiştir.¹⁰⁷ Kosova'da nüfusun yüzde doksanından fazlasını oluşturan Arnavut nüfus ile Sırlar arasında meydana gelen çatışmalar Yugoslavya içinde bir iç silahlı çatışma durumunu oluşturmaktaydı. Sırp kuvvetlerine ve Yugoslavya'ya yönelik gerçekleştirilen hava saldırıları ile NATO, bir başka egemen devlet üzerindeki iç silahlı çatışma durumuna onun daveti ve rızası olmaksızın

¹⁰² Gray, Christine. (1996). Bosnia and Herzegovina: Civil War or Inter-State Conflict? Characterization and Consequences, *British Yearbook of International Law*, Vol 67(1), s. 196.

¹⁰³ UN Security Council, *Security Council Resolution 752 [Bosnia and Herzegovina]*, 5 May 1992, S/RES/752 (1992).

¹⁰⁴ GRAY, s. 162.

¹⁰⁵ UN Security Council, *Security Council Resolution 1160 [On the letters from the United Kingdom (S/1998/223) and the United States (S/1998/272)]*, 31 March 1998, S/RES/1160 (1998).

¹⁰⁶ UN Security Council, *Security Council Resolution 1190 [Angola]*, 13 August 1998, S/RES/1190 (1998).

¹⁰⁷ Hacıoğlu, Berat Lale (2007). NATO's Intervention in Kosova: Historical, Political and Legal Aspects. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11 (1-2), s. 785 – 788.

müdahale etmiştir. Bu durumda, hem Yugoslavya ile NATO kuvvetleri arasında uluslararası silahlı çatışma durumu oluşmuş hem de Arnavut ve Sırp kuvvetler arasında gerçekleşen çatışmaya doğrudan askeri müdahalede bulunularak, iç silahlı çatışma uluslararasılaşmıştır.

Üçüncü tarafın iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması bakımından müdahalesinin tartışıldığı önemli hususlardan birisi de etkin veya mutlak kontrol durumlarıdır. Eski Yugoslavya için Ceza Mahkemesi'ne göre diğer bir devlet, başka devlet ülkesindeki iç silahlı çatışma esnasında meşru hükümetin silahlı kuvvetlerine karşı mücadele eden silahlı grubun üzerinde mutlak kontrol (overall control) sağlarsa, söz konusu çatışma uluslararası nitelik taşımaya başlar. Bahsedilen kontrol, silahlı grubun eğitilmesi, finansal ve lojistik olarak desteklenmesinin yanı sıra askeri operasyonların planlanması, organize edilmesi, koordinasyonun sağlanması ve hedeflerin belirlenmesi gibi hususlarda kendisini gösterir.¹⁰⁸ Böylece mutlak kontrol testini geçen iç silahlı çatışmaların uluslararasılaştığı kabul edilir.¹⁰⁹ Bu durumda söz konusu devlet, dolaylı olarak iç silahlı çatışmaya müdahale etmiş, hatta taraf olmuş ve onun uluslararasılaşması sonucunu doğurmuş olur ve bu fiilleri nedeniyle uluslararası sorumluluğu doğar.

UAD ise Soykırım Kararında, Tadic Davasında Eski Yugoslavya için Ceza Mahkemesi tarafından oluşturulan mutlak kontrol kriterine dayanan sorumluluk algısını yeterli görmemiş ve oluşturulan kriteri, kendi ifadesiyle, “ikna edici” bulmamıştır. Bununla birlikte söz konusu kontrolün, iç silahlı çatışmanın uluslararası nitelik kazanmasını sağladığını, ancak bu durumun o devletin uluslararası sorumluluğunun doğmasına neden olmadığını ortaya koymuştur. Bunu yaparken de yine kendi ifadesiyle “mantıken” mutlak kontrol testinin hem iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması hem de uluslararası sorumluluğun doğduğunun tespiti için kullanılmasının bir gereklilik olmadığını ifade etmiştir.¹¹⁰ Divan'ın bu yaklaşımı Nikaragua kararındaki yaklaşımına paraleldir. Divan, hükümet karşıtı gruplara verilen desteğin Nikaragua Davasında etkin kontrol testinden geçemediğini

¹⁰⁸ The Prosecutor v. Dusko Tadic, para. 137

¹⁰⁹ Radin, Sasha. (2013). Global Armed Conflict? The Threshold of Extraterritorial Non-International Armed Conflicts, *International Law Studies*, Vol. 89, s. 732

¹¹⁰ Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, 26 February 2007, 2007 ICJ Rep., paras. 404, 405.

savunmuştur.¹¹¹ Ancak Nikaragua Davasında Divan etkin kontrol testini geçememenin nedeni olarak, o tarih için adı konmamış olsa da, mutlak kontrol testindeki benzer koşulların oluşmamasını göstermiştir.¹¹² Bu noktada ister mutlak kontrol kriteri ister etkin kontrol kriteri dikkate alınsın iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması söz konusudur; fakat devletlerin uluslararası sorumluluğunun oluşup oluşmadığı belirsizdir.

Mutlak kontrol testini geçen bir durumda, kontrol sahibi devlet, başka devlet ülkesi üzerinde belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere o silahlı çatışmaya taraf olmaktadır. Bununla birlikte UAD, mutlak kontrolün uluslararası sorumluluğun tespiti bakımından dikkate alınmasının sorumluluğunun kapsamını genişleteceğini ve devletin kendi resmi organları aracılığıyla eylemde bulunmasının uluslararası sorumluluğun tespiti bakımından dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir.¹¹³ Yani UAD, Nikaragua Davasında da Soykırım Davasında da kontrol sahibi devletin, kendi organlarına isnat edilebilir şekilde bu eylemleri gerçekleştirmediği kanaatine ulaşmıştır. Bununla birlikte devlet dışı aktör üzerinde mutlak kontrol sahibi devlet, bu kontrolü gerçekleştirmeye yine kendi resmi organları aracılığıyla karar vermektedir. Bu açıdan Divan, Yugoslavya'nın Bosna-Hersek Devleti üzerinde Sırp kuvvetlerinin neden olduğu katliamlarda doğrudan yer aldığını göz ardı etmektedir.¹¹⁴ İç silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasına neden olduğunu kabul ettiği şartların sorumluluk doğurmadığı sonucuna varmaktadır. Oysa iç silahlı çatışmanın bu yönüyle uluslararasılaştığını yani uluslararası nitelikte bir silahlı çatışma haline geldiğini kabul etmek, iki devletin yani Bosna Hersek ile Yugoslavya'nın çatışmanın tarafı olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Mutlak kontrol testinden geçerek taraf olan devletin, etkin kontrol testinden geçemeyerek uluslararası sorumluluğunun kabul edilmemesi, Divan'ın ifadesi olan "mantık"ın hukuk mantığı olmadığını ortaya koymaktadır.

Mutlak kontrol sahibi devlet, uluslararası hukuka aykırı eylemi bizzat kendisi gerçekleştirmemiş olsa da, mutlak kontrolün kurulmasını sağlayan

¹¹¹ Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, para. 115.

¹¹² Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua, para. 110.

¹¹³ Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, para. 406.

¹¹⁴ Bkz. Spinedi, Marina. (2007). On the Non-Attribution of the Bosnian Serbs' Conduct to Serbia. *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 5 (4), s. 837.

eylem ile meydana gelen uluslararası hukuka aykırılık ve zarar arasında nedensellik bulunmaktadır. Kontrol sahibi devletin bu bakımdan uluslararası sorumluluğunun kabulü, iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşmasının tespiti bakımından dikkate alınabilir. Mutlak kontrol sahibi olunması, uluslararası sorumluluğa neden olan eylem olarak kabul edilmese bile iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması sonucunu doğuracağı için, kontrol sahibi devletin uluslararası sorumluluğunun kabulü mutlak kontrolün ortaya konması bakımından da kullanılabilir. Yani mutlak kontrol sahibi olunması uluslararası sorumluluğu doğuracak, uluslararası hukuka aykırılık ile kontrol sahibi devlet arasındaki nedensellik de kontrolü ortaya koyacaktır. Her iki türlü de iç silahlı çatışmanın uluslararasılaştığı tespit edilebilecektir.

Suriye’de devam eden iç karışıklıklar da iç silahlı çatışmalar ve iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması bakımından değerlendirilmesi gereken gelişmelerdir. 2011 yılı itibariyle başlayan iç karışıklıklar, Esad yönetimi ve muhalifler arasında gerçekleşmektedir. Bu karışıklıklar Esad yönetimi tarafından terör eylemleri olarak adlandırılmaktayken, ABD ve diğer bazı devletler, Suriye’de meydana gelen karışıklıklardan Esad rejimini sorumlu tutmakta ve muhalifleri desteklemektedir. Bunun yanı sıra 2014 Eylül ayından itibaren ABD liderliğindeki koalisyon güçlerince IŞİD hedeflerine yönelik hava saldırıları gerçekleştirilmektedir.¹¹⁵ Mevcut durum iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşması bakımından irdelenecek olursa, temel bazı hususlar dikkat çekmektedir. Üzerinde durulması gereken ilk mesele iç silahlı çatışmanın varlığı tartışmasıdır. Çalışmanın genelinde belirtildiği üzere, devlet ülkesinde gerçekleşen silahlı şiddet olaylarının nitelendirmesi subjektiftir. Esad’ın terörist olarak adlandırdığı grupların bir iç silahlı çatışmanın tarafı olup olmadıklarının tespiti uluslararası toplumun takdirindedir. Dünya kamuoyu Suriye’deki şiddet eylemlerinden endişe duyduğunu dile getirmektedir. Rusya başta olmak üzere bazı devletler Esad rejiminin duruşunu doğru bulduğunu, ABD ve diğer pek çok devlet ise Suriyeli muhalif grupların haklı mücadele içinde olduğunu ifade etmektedir. Bütün bu devletlerce üzerinde anlaşılan tek hususa IŞİD hedeflerinin ortak mücadeleye yok edilmesi gerektiğidir.¹¹⁶ Sonuç olarak, uluslararası toplum

¹¹⁵ Bkz. Pazarcı, Hüseyin. (2015) *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları*. Ankara: Turhan Kitabevi, s. 244 vd.

¹¹⁶ IŞİD’le mücadeleye ilişkin olarak, daha sonra Birleşik Krallık ve Almanya’nın da koalisyon güçlerine askeri destek vermesinin temelini oluşturan BM Güvenlik konseyinin 2249 sayılı kararı yer almaktadır. 13.11.2015 tarihinde Paris’te gerçekleşen terör

Suriye’de iç silahlı çatışma durumunun varlığını fiilen kabul etmiştir. BM Güvenlik Konseyi de burada silahlı çatışma olduğunu 2042, 2043, 2118, 2139, 2165 2191 ve 2192 sayılı kararlarında, çatışmalara uygulanacak insancıl hukuk kurallarına uyulması yönündeki iradesiyle ortaya koymuştur.¹¹⁷ Ayrıca BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon, Huffington Post’a verdiği demecinde, Suriye’de devam eden durumu bir iç savaş olarak nitelendirmiştir.¹¹⁸ Devletler, genellikle iç karışıklık ifadesini kullanmaya devam etmektedirler. Şu durumda uluslararasılaşmanın tartışılması için varolan durumun iç silahlı çatışma olarak kabul edilmesi varsayımından hareket edilmesi gerekmektedir. Çalışma boyunca açıklandığı üzere iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasını sağlayan çeşitli nedenler bulunmaktadır. Öncelikle bölgede ulusal bağımsızlık savaşı bulunmamaktadır, dolayısıyla kendi geleceğini belirleme ilkesi çerçevesinde hukuken uluslararasılaştırılmış bir silahlı çatışma durumu yoktur. Suriye ve diğer devletler muhaliflere savaşan taraf statüsü tanımamıştır. Hatta bu gruplara asi statüsü bile resmen tanınmamıştır. Dolayısıyla bu açıdan da bir uluslararasılaşmış silahlı çatışmanın varlığının tespiti mümkün değildir. Bölgede ulusal ötesi bir silahlı çatışma durumu da kabul edilmemektedir. Zira yer yer muhaliflerin kontrolünde olan bölgeler bulunmakla beraber, Suriye genelinde egemenlik oluşturmuş ve meşru hükümetin eylemlerini yönlendiren terörist bir organizasyon bulunmamaktadır. Bu şartlar altında muhalif gruplar üzerinde yabancı bir devletin mutlak kontrolünün olduğunun tespit edilmesi imkanı bulunmamaktadır. Bu noktada tartışılması gereken husus diğer devletlerin müdahaleleri olmaktadır. Hava saldırılarını

eylemlerinden sonra, IŞİD’in gerçekleştirdiği terör eylemlerine yönelik olarak, her türlü önlemin alınması çağrısında bulunmaktadır. (UN Security Council, *Security Council Resolution 2249[Threats to international peace and security caused by terrorist acts]*, 20 November 2015, S/RES/2249 (2015).)

¹¹⁷ UN Security Council, *Security Council Resolution 2042[Middle East]*, 14 April 2012, S/RES/2042 (2012); UN Security Council, *Security Council Resolution 2042[Middle East]*, 21 April 2012, S/RES/2043 (2012); UN Security Council, *Security Council Resolution 2118[Middle East]*, 27 September 2013, S/RES/2118 (2013); UN Security Council, *Security Council Resolution 2139[Middle East]*, 22 February 2014, S/RES/2139 (2014); UN Security Council, *Security Council Resolution 2165[Middle East]*, 14 July 2014, S/RES/2165 (2014); UN Security Council, *Security Council Resolution 2191[Middle East]*, 17 December 2014, S/RES/2191 (2014); UN Security Council, *Security Council Resolution 2192[Middle East]*, 18 December 2014, S/RES/2192 (2014).

¹¹⁸ Ki-moon, Ban. (25 June 2014). *Crisis in Syria: Civil War, Global Threat. 17.03.2016 tarihinde* <http://www.un.org/sg/articles/articleFull.asp?TID=140&Type=Op-Ed&h=0> adresinden erişildi.

gerçekleştiren devletler, bu saldırıların IŞİD hedeflerine yönelik olduğunu iddia etmekte, bununla beraber müdahalenin neye karşı olduğunu tam olarak ortaya koyamamaktadırlar. Zira teröre karşı olduğu iddia edilse bile, ulus ötesi silahlı çatışmalara ilişkin açıklamalar yapılırken üzerinde durulan, Afganistan'a yönelik müdahale gerçekleştirilirken oluşturulan doktrin burada uygulama alanı bulamamaktadır. Ayrıca söz konusu hedefler dışında da muhaliflere yönelik hava saldırıları gerçekleştirilmektedir. Rusya'nın Türkmen gruplarına karşı gerçekleştirdiği ağır bombardımanlar bunun en büyük örneğini oluşturmaktadır. Esad yönetimi, Rusya'nın gerçekleştirmiş olduğu müdahaleye rıza göstermektedir. Diğer devletlerin müdahalelerinin Libya örneğinde olduğu gibi muhaliflerin talebiyle gerçekleştiği sonucuna da ulaşamaz. Zira koalisyon güçleri Esad yönetiminin son bulması gerektiğini ifade etseler de, Esad hükümetine yönelik uluslararası silahlı çatışma durumunun içine girilmemiştir. Her ne kadar BM Güvenlik Konseyinin 1973 sayılı kararında olduğu gibi 2249 sayılı kararında ihtiyaç duyulan önlemlerin alınması gerektiği ifade edilmekteyse de bölgedeki mevcut durum, şu an için silahlı çatışmalar hukuku bakımından uluslararasılaşmamıştır. Bununla beraber Suriye'de güçleri bulunan çok sayıdaki devlet her an uluslararasılaşmış bir iç silahlı çatışma durumunu yaratabilecek potansiyelindedir.

SONUÇ

Devletlerin ülkelerinde yer alan iç karışıklıklar dünya tarihine yön vermektedir. Kimi karışıklıklar, Tunus ve Mısır örneğinde olduğu gibi iç silahlı çatışmaya dönüşmeksizin sonuçlanırken, Libya'da görüldüğü üzere bir iç silahlı çatışmanın uluslararasılaştığı durumlar gerçekleşmektedir. Suriye'de halen devam eden karışıklıklar, güncel olarak iç silahlı çatışmalara bir örnek teşkil etmektedir. Bununla beraber iç silahlı çatışmanın varlığını tespit edebilmek kolay değildir. Hiçbir devlet, otoritesine karşı gelen silahlı grubun faaliyetlerini haklı noktaları olan bir mücadele olarak kabul etmez. Genellikle terör örgütü olarak adlandırır. Bununla beraber yabancı devletin, kendi çıkarları için terör örgütünü asi olarak tanıması da olasıdır. Bütün bu hususların en sağlıklı değerlendirmesi ancak, çatışmalar sona erdikten sonra uluslararası mahkemeler veya uluslararası örgütler tarafından yapılabilir. Ancak bugüne kadar ki örnekler bu şekilde gerçekleştirilen saptamaların dahi her zaman objektif olmadığını ortaya koymaktadır. Tadic Davasında getirilen mutlak kontrol kriterinin etkinliğini arttırmak yerine, daraltma yolunu seçen UAD bu duruma güzel bir örnektir. Mevcut silahlı çatışma

durumunun uluslararasılaşması ise bambaşka bir sorundur. Varlığının tespiti çok zor şartlarda gerçekleşebilen iç silahlı çatışmanın uluslararasılaşması, objektif bir takım şartlara bağlanabilmekle beraber bu şartların oluştuğunun tespiti subjektif nitelik taşımaktadır. Bosna-Hersek'e Sırp ve Hırvat gruplarınca gerçekleştirilen saldırıların uluslararasılaşmış bir silahlı çatışma oluşturduğu çok açık halde, bu durumun tespiti politik kaygılara bağlı olarak çok vakit almıştır. Konuya ilişkin tartışmalar halen nihayete erdirilebilmiş değildir. Dolayısıyla uluslararası yetkili güçler açıkça ortada olan bir durumun varlığını çok geç kabul ederek, gerçekleşen etnik temizliğe seyirci kalmışlardır.

İç silahlı çatışmaların uluslararası hukuk bakımından yasaklanmamış olması, söz konusu çatışma türünün devletlerin egemenliklerine saygı duyularak çözüme kavuşturulmasını gerektirmektedir. Aksi yönde bir tutum hukuka aykırı kuvvet kullanma durumu oluşturacaktır. Ancak iç silahlı çatışmaların uluslararasılaşmasına ilişkin en önemli sorunlardan birisi de bu noktada ortaya çıkar. İç silahlı çatışmaların bir başka açıdan uluslararasılaşması sonucunu doğuran diğer devletlerin veya uluslararası örgütlerin sivillere yönelik şiddet eylemlerini önlemek amacıyla gerçekleştirdikleri silahlı müdahaleler genellikle BM Güvenlik Konseyi'nin yetkilendirmesinden bağımsız gerçekleştirildiği için uluslararası hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Ancak ister uluslararası hukuka uygun ister uluslararası hukuka aykırı olsun, bu durumda üçüncü taraflar meşru hükümete karşı gelen devlet dışı aktörün yanında yer alarak o iç silahlı çatışmayı uluslararasılaştırmaktadır.

Çalışma boyunca ortaya konan veriler çerçevesinde şu sonuçlara varılmıştır; bir iç silahlı çatışmanın varlığı ve uluslararasılaşmasının objektif kriterleri olmakla beraber, bu kriterlerin değerlendirilmesi subjektif olmaktadır. Devletler, ulusal ötesi silahlı çatışma kavramında olduğu gibi, silahlı çatışmalar hukukunun ortaya koyduğu sistemi alt üst edebilecek ve içeriği mevcut düzenlemelerle doldurulamayacak yeni bir silahlı çatışma türü bile yaratabilmektedirler. Bu sebeple, mevcut düzenlemelerde yer aldığı düşünülen ve bu çalışmada da belirli açılardan ele alınan eksikliklerin giderilmesi varolan sisteme meydan okunması şeklinde değil, onun etkin hale getirilmesinin sağlanması gayesiyle gerçekleştirilmelidir. İç silahlı çatışmalar konusuna ve bu çatışmaların uluslararasılaşması sorununa uluslararası hukuk tarafından çizilen sınırların dışına çıkılmadan amacına uygun yorumlarla yaklaşılmalıdır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR VE MAKALELER

- Abdullahzade, Cavid. (2014). Self Determinasyon ve Ayrılma Açısından Kırım Sorunu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 5, Sayı 19, s. 159 – 205.
- Abi-Saab, Georges. (1979) Wars of National Liberation in the Geneva Conventions and Protocols. in *Collected Courses of Hague Academy*, Vol. 165, s. 353 – 445.
- Bianchi, Andrea; Naqvi, Yasmin. (2014). Terrorism. in *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*, Andrew Clapham and Paola Gaeta (Eds.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 574 – 604.
- Barnes, Richard. (2005). Of Vanishing Points and Paradoxes: Terrorism and International Humanitarian Law. in *International Conflict and Security Law – Essays in Memory of Hilaire McCoubrey*, Richard Burchill, Nigel D. White and Justin Morris (Eds.), Cambridge/New York: Cambridge University Press, s. 129 – 159.
- Batur Yamaner, Melike, Öktem, Emre; Kurtdarcan, Bleda ve Uzun, Mehmet C.. *12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri*. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve International Committee of the Red Cross, 17.03.2016 tarihinde <https://www.icrc.org/eng/home/languages/turkish/files/sozlesmeleri-protokolleri-conventions-protocols.pdf> adresinden erişildi.
- Butler, Sir Geoffrey; Maccoby, Simon. (1928) *The Development of International Law*. Gree and Co. Ltd, London/New York/Toronto: Longmans, 1928 (Reprinted Clark-New Jersey: The Lawbok Exchange, 2010).
- Cassese, Antonio. (2008). Wars of National Liberation and Humanitarian Law. in *Human Dimension of International Law: Selected Papers of Antonio Cassese*, Antonio Cassese, Paola Gaeta, and Salvatore Zappalà (Eds), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 99 – 109.

- Clapham, Andrew. (2015). The Concept of International Armed Conflict. in *The 1949 Geneva Conventions: A Commentary*, Andrew CLAPHAM, Paola GAETA and Marco SASSOLI (Eds.), Oxford/New York, Oxford University Press, s. 3 – 26.
- Clapham, Andrew. (2012). *Brierly's Law of Nations – An Introduction to the Role of International Law in International Relations*. (seventh edition), Oxford: Oxford University Press.
- Clapham, Andrew. (2006). *Human Rights Obligations of Non-State Actors*. Oxford: Oxford University Press.
- Corn, Geoffrey S. (2007). Hamdan, Lebanon, and the Regulation of Hostilities: The Need to Recognize A Hybrid Category of Armed Conflict. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vol. 40 (2), 2007, s. 295 – 355.
- Crawford, Emily. (2011) Armed Conflict, International. in R. Wolfrum (ed), *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2008 –, online edition, 17.03.2016 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>] adresinden erişildi.
- Crawford, Emily. (2011) Insurgency. in R. Wolfrum (ed), *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2008 –, online edition, 17.03.2016 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>] adresinden erişildi.
- Detter, Ingrid. (2000). *The Law of War*. (second edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- Dinstein, Yoram. (2014). *Non-International Armed Conflicts in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dinstein, Yoram. (2011). *War Aggression and Self Defence*. (fifth edition) Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Dinstein, Yoram. (2004). *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge/New York: Cambridge University Press,
- Doehring, Karl. (2002). Self-Determination. in *The Charter of the United Nations – A Commentary Vol. I*. (second edition). Bruno Simma,

- Hermann Mosler, Albrecht Randelzhofer, Christian Tomuschat and Rüdiger Wolfrum (Eds.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 47 – 63.
- Fleck, Dieter. (2008). The Law of Non-International Armed Conflicts. in *Handbook of International Humanitarian Law*. Dieter Fleck (Ed.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 605 – 633.
- Garraway, Charles H. B. (2007) ‘Combatants’ – Substance or Semantics?. in *International Law and Armed Conflict: Exploring the Faultlines – Essays in Honour of Yoram Dinstein*, Michael Schmitt and Jelena Pejic (Eds.), Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers, s. 317 – 334.
- Gray, Christine. (1996). Bosnia and Herzegovina: Civil War or Inter-State Conflict? Characterization and Consequences. *British Yearbook of International Law*, Vol 67(1), s. 155 – 197.
- Greenwood, Christopher. (2008). Scope of Application of Humanitarian Law. in *Handbook of International Humanitarian Law*, Dieter Fleck (Ed.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 45 – 78.
- Greenwood, Christopher. (1987). The Concept of War in Modern International Law. *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 36(2),. 282 – 306.
- Hacıoğlu, Berat Lale. (2007). NATO’s Intervention in Kosova: Historical, Political and Legal Aspects. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11 (1-2), s. 777 – 813.
- Halatçı Ulusoy, Ülkü. (2013). Uluslararası Hukuk Açısından Libya ve Suriye Örneğinde Koruma Yükümlülüğü. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 4, Sayı 14, s. 269 – 297.
- Heintze, Hans Joachim. (2007). Do Non-State Actors Challenge International Humanitarian Law. in *International Humanitarian Law Facing New Challaenges*, Wolff Heintschel von Heinegg and Volker Epping (Eds.), Berlin/Heidelberg/New York: Springer, s. 163 – 168.
- Ibanga, Michael. (2002). Concept of Armed Conflict in Public International Law. *Sri Lanka Journal of International Law*, Vol. 14, s. 107 – 116.

- ICRC. (2005) *Customary International Humanitarian Law Vol. I: Rules*. Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck, Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- ICRC. Rule 1. The Principle of Distinction between Civilians and Combatants. 17.03.2016 tarihinde https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule1 adresinden erişildi.
- ICRC. Rule 3. Definition of Combatants. 17.03.2016 tarihinde https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule3. adresinden erişildi.
- Johnston, Katie A. (2012). Transformations of conflict Status in Libya. *Journal of Conflict and Security Law*, Vol. 17 (1), s. 81 – 115.
- Kelsen, Hans. (1942-1943). Collective and Individual Responsibility in International Law with Particular Regard to the Punishment of War Criminals. *California Law Review*, Vol. 31(5), s. 530 – 571.
- Klabbers, Jan. (2013). *International Law*. Cambridge,/New York: Cambridge University Press.
- La Haye, Eva. (2010). *War Crimes in Internal Armed Conflicts*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Le Mon, Christopher J. (2003). Unilateral Intervention by Invitation in Civil Wars: The Effective Control Test Tested. *New York University Journal of International Law and Politics*, Vol. 35 (3), s. 741 – 793.
- Marauhn, Thilo; Ntoubandi, Zacharie F. (2011). Armed Conflict, Non-International. in R. Wolfrum (ed), *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2008 –, online edition, 17.03.2016 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>] adresinden erişildi.
- Melzer, Nils. (2014). The Principle of Distinction Between Civilians and Combatants. in *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*, Andrew Clapham and Paola Gaeta (Eds.), Oxford/New York: Oxford University Press, s. 296 – 331.
- Melzer, Nils. (2012). Bolstering the Protection of Civillians in Armed Conflict. in *Realizing Utopia: The Future of International Law*. Antonio Cassese, Oxford: Oxford University Press, s. 508 – 518.

- Meray, Seha L. (1968). *Devletler Hukukuna Giriş Birinci Cilt*. (3. Bası). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Meron, Theodor. (2000). The Humanization of Humanitarian Law. *American Journal of International Law*, Vol. 94(2), s. 239 – 278.
- Moir, Lindsay. (2005). Towards the Unification of International Humanitarian Law. in *International Conflict and Security Law – Essays in Memory of Hilaire McCoubrey*, Richard Burchill, Nigel D. White and Justin Morris (Eds.), Cambridge/New York: Cambridge University Press, s. 108 – 128.
- Moir, Lindsay. (2002). *The Law of Internal Armed Conflict*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Nanda, Ved P. (2006). Terrorism as an ‘Internal Conflict’ under the 1977 Geneva Protocol: Defining ‘Enemy Combatant’ and the International/Legal Consequences. *Michigan State Journal of International Law*, Vol. 14, s. 27 – 38.
- Öktem, A. Emre. (2011). *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*. (2. basım). İstanbul: Derin Yayınları.
- Pazarıcı, Hüseyin. (2015) *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pazarıcı, Hüseyin. (2006). *Uluslararası Hukuk Dersleri – 4. Kitap*. (2. Bası). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Perna, Laura. (2006). *The Formation of the Treaty Law of Non-International Armed Conflicts*. International Humanitarian Law Series Vol. 14, Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Radin, Sasha. (2013). The Current Relevance of the Recognition of Belligerency. in *Armed Conflict and International Law: In Search of the Human Face – Liber Amicorum in Memory of Avril McDonald*, Marielle Matthee, Brigit Toebes and Marcel Brus (eds), The Hague: T.M.C. Asser Press, s. 115 – 152.
- Radin, Sasha. (2013). Global Armed Conflict? The Threshold of Extraterritorial Non-International Armed Conflicts. *International Law Studies*, Vol. 89, s. 696 – 743.

- Randelzhofer, Albrecht; Dörr, Oliver. (2012). Article 2 (4). in *The Charter of the United Nations – A Commentary Vol. I.* (third edition) Bruno Simma, Daniel-Erasmus Kahn, Georg Nolte and Andreas Paulus (Eds.), Oxford/New York: Oxford University Press, 2012, s. 200 – 234.
- Riedel, Eibe H. (1982). Recognition of Belligerency. in *Encyclopedia of Public International Law, Vol. 4*, Amsterdam/New York/Oxford: North-Holland Publishing Company, s. 167 – 171.
- Rona, Gabor. (2004-2005). Legal Frameworks to Combat Terrorism: An Abundant Inventory of Existing Tools. *Chicago Journal of International Law*, Vol. 5(2), s. 499 – 509.
- Sassoli, Marco. (2004). Use and Abuse of the Laws of War in the ‘War on Terrorism’. *Law and Inequality*, Vol. 22 (2), s. 479 – 221.
- Schaller, Christian. (2009). Guerilla Forces. in R. Wolfrum (ed), *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2008 –, online edition, 17.03.2016 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>] adresinden erişildi.
- Schindler, Dietrich. (1979). The Different Types of Armed Conflicts according to the Geneva Conventions and Protocols. in *Collected Courses of Hague Academy*, Vol. 163, s. 117 – 163.
- Schmitt, Michael N. (2013). Charting the Legal Geography of Non-International Armed Conflict. *Military Law and the Law of War Review*, Vol. 52 (1), s. 93 – 111.
- Schwarzenberger, Georg. (1971). Terrorists, Guerilleros and Mercenaries. *University of Toledo Law Review*, Vol. 3(1), s. 71 – 88.
- Shamir-Borer, Eran. (2007). Revisiting Hamdan v. Rumsfeld’s Analysis of the Laws of Armed Conflict. *Emory International Law Review*, Vol. 21, s. 601 – 619.
- Sivakumaran, Sandesh. (2012). *The Law of Non-International Armed Conflict*. Oxford: Oxford University Press.
- Spinedi, Marina. (2007). On the Non-Attribution of the Bosnian Serbs’ Conduct to Serbia. *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 5 (4), s. 829 – 838.

- Solis, Gary D. (2010) *The Law of Armed Conflict*. Cambridge/New York: Cambridge University Press,
- Tanca, Antonio. (1993). *Foreign Armed Intervention in Internal Conflict*. Dodrecht/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers.
- Taşdemir, Fatma. (2009). *Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalar Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Topal, Ahmet Hamdi. (2005). *Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı*. İstanbul: Beta Basım.
- Van Den Boogard, Jeroen C. (2013). Fighting by the Principles: Principles as a Source of International Humanitarian Law. in *Armed Conflict and International Law: In Search of the Human Face – Liber Amicorum in Memory of Avril McDonald*, Marielle Matthee, Brigit Toebes and Marcel Brus(eds), The Hague: T.M.C. Asser Press, s. 3 – 31.
- Walker, William. (1988-1989). The International Law Applicable to Guerrilla Movements in Internal Armed Conflicts: A Case Study of Contra Attacks on Nicaraguan Farming Cooperatives. *New York University Journal of International Law and Politics*, Vol. 21 (1), s. 147 – 194.

ULUSLARARASI DÖKÜMANLAR

- Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, 14 May 1954, 249 UNTS 215, No. 3511.
- Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, 12 August 1949, 75 UNTS 31, No. 970.
- Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded, Sick and Shipwrecked Members of the Armed Forces at Sea, 12 August 1949, 75 UNTS 85, No. 971.
- Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War, 12 August 1949, 75 UNTS 135, No. 972.
- Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 12 August 1949, 75 UNTS 287, No. 973.

ICRC, Commentary of 1958 on the Article 2 of Convention (IV) Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, Geneva 12 August 1949, 17.03.2016 tarihinde

<https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=5AA133B15493D9D0C12563CD0042A15A> adresinden erişildi.

National Democratic Front of the Philippines, Declaration of Undertaking to Apply the Geneva Conventions of 1949 and Protocol I of 1977, 5 July 1996, 17.03.2016 tarihinde <http://www.ndfp.org/ndfp-declaration-of-undertaking-to-apply-the-geneva-conventions-of-1949-and-protocol-i-of-1977-2/> adresinden erişildi.

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 08.06.1977, 1125 UNTS 3, No. 17512.

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and Relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 08.06.1977, 1125 UNTS 609, No. 17513.

Rome Statute of the International Criminal Court, 17.07.1998, 2187 UNTS 90, No. 38544.

Second Protocol to The Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, 26 March 1999, 2253 UNTS 212, No. 3511.

ILC, Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, UN Doc. A/Res/56/83, 12 December 2001.

UN General Assembly, *General Assembly Resolution 2625 [Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations]*, 24 October 1970, A/RES/25/2625 (1970).

UN General Assembly, *General Assembly Resolution 3070 [Importance of the Universal Realization of the Right of Peoples to Self-determination and of the Speedy Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples for the Effective Guarantee and Observance of Human Rights]*, 30 November 1973, A/RES/28/3070 (1973).

- UN General Assembly, *General Assembly Resolution 3314 [Definition of Aggression]*, 14 December 1974, A/RES/29/3314 (1974).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 2249 [Threats to international peace and security caused by terrorist acts]*, 20 November 2015, S/RES/2249 (2015).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 2192 [Middle East]*, 18 December 2014, S/RES/2192 (2014).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 2191 [Middle East]*, 17 December 2014, S/RES/2191 (2014).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 2165 [Middle East]*, 14 July 2014, S/RES/2165 (2014).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 2139 [Middle East]*, 22 February 2014, S/RES/2139 (2014).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 2118 [Middle East]*, 27 September 2013, S/RES/2118 (2013).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 2042 [Middle East]*, 21 April 2012, S/RES/2043 (2012).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 2042 [Middle East]*, 14 April 2012, S/RES/2042 (2012).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 1973 [Libya]*, 17 March 2011, S/RES/1973 (2011).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 1368 [on Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts]*, 12 September 2001, S/RES/1368 (2001).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 1190 [Angola]*, 13 August 1998, S/RES/1190 (1998).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 1160 [On the letters from the United Kingdom (S/1998/223) and the United States (S/1998/272)]*, 31 March 1998, S/RES/1160 (1998).
- UN Security Council, *Security Council Resolution 752 [Bosnia and Herzegovina]*, 5 May 1992, S/RES/752 (1992).

UN Security Council, *Security Council Resolution 242 [on land for peace]*, 22 November 1967, S/RES/242 (1967).

MAHKEME KARARLARI

Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, 26 February 2007, 2007 ICJ Rep.

Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), Judgement, 19 December 2005, 2005 ICJ Rep.

Corfu Channel Case (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania), Merits, Judgement of 9 April 1949, 1949 ICJ Rep.

Legal Consequences of Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, 2004 ICJ Rep.

Legality of the Threat of the Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 8 July 1996, 1996 ICJ Rep.

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgement of 27 June 1986, 1986 I.C.J. Rep.

Revisión constitucional del "Protocolo adicional a los Convenios de Ginebra del 12 de agosto de 1949, relativo a la protección de las víctimas de los conflictos armados sin carácter internacional (Protocolo II)" hecho en Ginebra el 8 de junio de 1977, y de la Ley 171 del 16 de diciembre de 1994, por medio de la cual se aprueba dicho Protocolo, Corte Constitucional de Colombia, Sentencia No. C-225/95, REF: Expediente No. L.A.T.-040.

Salim Ahmed HAMDAN (Petitioner) v. Donald H. RUMSFELD (Secretary of Defence), No. 05-184, 548 U.S. S. Ct. 2006, 29 June 2006.

The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, "Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo", No.: ICC-01/05-01/08, ICC, Pre-Trial Chamber II, 15 June 2009.

The Prosecutor v. Germain Katanga, “Decision on the Evidence and Information Provided by the Prosecution for the Issuance of a Warrant of Arrest of Germain Katanga”, No.: ICC-01/04-01/07, ICC, Pre-Trial Chamber I, 6 July 2007.

The Prosecutor v. Ljube Boskoski and Johan Tarculovski, Judgement, ICTY, Trial Chamber II, Case No: IT-04-82-T, 10 July 2008.

The Prosecutor v. Dusko Tadic, “Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction”, Case No.: IT-94-1-AR72, Appeals Chamber, 2 October 1995 (“Tadic Decision on Jurisdiction”), *Tadic* (1995) I ICTY JR 353).

The Prosecutor v. Akayesu, Judgement, ICTR-96-4-T, 2 September 1998.

